

№ 157.

6034 Eestirahwa Muuseumi
Y s b r a n d.

F. van Eeden

Wanemuise
näitelawa
+ TARTUS. +

Am 244

Eestirahwa Muuseumile

Wanemuise
näitelawa
✦ TARTUS. ✦

Y S B R A N D .

Tragikomödia 4 waatuses.

Frederik von Eeden.

Tõlkinud E. Reimann.

Wanemuise näitelawa

Juuli kuu 1916.

ENSV TA
Kirjandusmuuseumi
Arhiiviraamatukogu

76081

T e g e l a s e d.

Fanny Hardendop, lesk.

Betsy, tema tütar.

Kuno, tema poeg.

Lise, tema tütreke.

Kris Luiters, üliõpilane, Betsy peigmees.

Lore, Kuno pruut.

Ysbrand.

Härra ja proua Belmont von Hees.

Antje, teenija tüdruk.

Pampel, notarius.

Woorimees.

Bürgermeister.

Professor.

Haigetalitajad meesterahwad.

Kordnikud.

I. W A A T U S.

Kaunis puudulikult möbleritud, väikekodanlikes maitses tuba, niklist antražit-ahi, Jaapani tuulelehwitajad, ja makart-lillekimbud. Läbi lahtise ukse on ilus Hollandi maastik näha. Enne kui eesriie kerkib, kostab walulik-kurb muusika, mis ka siis edasi kestab, kui eesriie juba ülewal. Nähtakse Ysbrandi sügawas, raskes mõttes istuwat, tarretanud pilk maastiku poole pöördud. Ta on 30 ja 40 aasta wahel, näos on tal sügawad kortsud, kohew tume juuks ja täishabe, mis ta näole wahel kareda ja metsiku ilme annawad. Tal on seljas lai, helepruun India siidist rüüd tume sinise siidi wöoga. Ta käib alati ilma päakatteta, paljaste jalgadega ja sandalidega. Seistes äratab tema suur kõrge kuju lugupidamist. Ta huuled liiguwad nagu waikses kõnes ja aegajalt raputab ta pead pühaliku käeliigutusega. Ta kõnnak on suurepärane ja aeglane, hääl kõlab sügawalt, tõsiselt ja lihtsalt. Muusik kestab tükk aega edasi. Wiimaks katkeb ta ja kuulisside tagast kostab siis Fanny Hardendopi kõwa hääl. Ysbrand tõstab piinatud, näoilmeaga pead.

Fanny Hardendop. (kuulisside taga). Ja siit saame nüüd saali. Tohin ma ees minna? Olge ettewaatlik, armuline proua, siin on üks aste, nii läheb küll, eks ole? Ülcüldse on maal päris hääl elada, kõik alumisel korral, linnas on kõik teisiti, hulga treppidega. (Häält kuuldes, tõuseb Ysbrand üles ja läheb waikselte teisest uksest wälja.) Olge nii lahked, astuge lähemale ... Näete, kas ei ole tore saal? - Walge ja sõbralik. (Fanni Hardendop astub sisse. Ta on 40-50a., elatanud, aga siiski wärske ja kena näo-

ga, kaunis väiksekodanliselt, aga hästi riides. Tal on kova hääl, räägib natuke lamedalt, on elav ja jutukas. Ta juhib üht wanemat abielupaari proua ja härra Belmont von Heesi, kes oma riiete ja wälinuse poolest palju peenemalt mojuwad, kui lesk Hardendop. Proua Belmont von Hees on kõrgi, tusase näoilmega, umbes 50-60 aastane. Ta mees on natuke wanem, halli pääga, konnib waewaliselt)

Belmond von Hees. (ringiwaadates). Hm... so... see on siis see saal?

Fanny Hardendop. Jah, jah, wastu lõunat, ühtelugu päikesepaiste. Ja siit saab siis kohe aeda.

Pr. Belmont von Hees. Ja kas saal on üksi meie päralt?

Fanny Hardendop. See tähendab... te wõite terve päewa siin olla, peate aga teadma, see on õigusepärast meie woorastetuba. Kui weel teisi suwituswõorausid tuleb, siis istuwad need ka siin, ja mina ise ja mu lapsed. Aga need on juba suured, nad ei saa teid tülitama. Te soovisite ometi perekonnas elada, eks ole? Enamjagu wõorausid armastawad seda, nii on ka palju kodusem. Meie oleme kõik rõõmsad ja häästujus. Te peate ainult kora nägema, kui lobusalt me siin elame. Minu tütar mängib klawerit ja laulab ka, tal on imeilus hääl, ...ma woin seda julgesti ütelda, ehk ma küll tema ema olen.

Pr. Belm. von Hees. Kui aga see mitte hilja ohtul ei sünni... Rahutust öösel, seda ei wõi meie mitte kannatada.

Fanny Hard. O, hoidku, armuline proua! Meie elame hästi maa moodi, kanadega magama, selle pääle wõite julge olla.

Belmont von Hees. Kas ma eksin wõi läks tõesti keegi siit toast wälja, sellest uksest säääl? Kas see ehk ka mõni wõoras oli?

Fanny Hard. Sääält? Keegi? Jumal hoidku, see ei olnud mitte wõoras, mul ei olegi weel wõorausid, praegu on weel natuke wära. See

on oma inimene, sellest jutustan ma teile pärast... Waadake ja siit saame aeda. Ja rõdu pääl on hästi wilu, kas ei meeldi teile siin? Ja see wälja-waade! Wõib küll kaugele üle heinamaade näha. Ja suur aed on meil, ta ulatab kaugele kuni kiwiteeni. Ja päris korrapärase lehtla on sääl, o, tore, ütlen ma teile! iseäranis suwel, kui kõik roheline on.

Pr. von Hees. Ega teie tütar oneti terve päew klawerit ei klimperda? See oleks mulle hirmus. Sulle mitte, mees?

Fanny Hard. Jumal hoidku, Betsy on terve päew kodust ära. Ta annab tundisid. Tihti peab ta ka linna sõitma. Ta mängib ainult siis, kui mina teda palun.

Pr. von Hees. Kas majas weel lapsi on? Wäiksid lapsi arwan ma.

Fanny Hard. (natuke itsitades). Aga ei, armuline proua, mul ei ole ammu enam wäiksid lapsi, seda te wõite oneti arwata. Minu mees on juba kolm aastad surnud. Kõige noorem tütar on 12 aastane, tasane, armas laps, aga väga nõrk, teate, õrn, ah nii õrn.

Pr. B. von Hees. Haiglane?

Fanny Hard. Ei seda just mitte, ainult natuke õrn, nagu ma teile ütlesin. Koolis ta ei käi, ta on alati minu juures kodu.

Pr. B. von Hees. Teie olete siis lesk kahe tütrega, kui ma õieti aru olen saanud, lesk proua Hardendop, eks ole?

Fanny Hard. Jah, armuline proua, lesk Fanny Hardendop. Ja mul on ka weel täiskaswanud poeg, Kuno. Aga sel on terve päew linnas tegenist, kaupluses. Tubli poiss, see Kuno, ja missugune ärimees, ma ütlen teile, ihu ja hingega!

Proua B. von Hees. Kas teil abielus olewaid lapsi ei ole?

Fanny Hard. Weel mitte. Nad on küll kõik nii ütelda kihlatud, aga isegi mõista, kõige lausamal wiisil. Minu tütre peigmeest saate siin muidugi kord näha. Kris Luiters

ilus poiss, üliõpilane. Ja minu poja pruut. Nii lõbus kui see on! Ilus tüdruk, piltilus ja nii noor ja wärske. Jah, noorus peab meid ka noore hoidma. Mis teie arwate, armuline proua? On teil ka lapsi?

Pr. B. von Hees. (lühidalt) Ei.

Fanni Hard. Ei? Noh siis te saate meie kodusest elust weel kaheworra rohkem lõbu tundma. Siin elatakse päris tõeste mõnusalt, kus nii palju noori inimesi majas on. Ikka rõõmsalt ja lõbusalt. Aga selle juures siiski mitte ialgi wallatult ja wiisakuseta mitte ialgi. Aga istuge ometi, palun! Kuidas wõisin ma ka nii loll olla, selle pääle mitte mõtelda! Istuge, te jootte ometi tass teed? Ah, palun, wabandage mind silmapilguks, ma tahan ainult ruttu kord järele waadata, kas mu tütar Betsy juba kodus on. Ta toob teile siis tassi teed. Siis wõite teda kohe ka tundma õppida. (Fanni Hard. läheb wälja ja hõikab: Betsy, kas sa ülewal oled?)

Belmont v. Hees. (laitwa päälliigutusega oma naesele). Mis sa arwad?... Ei ole midagi meie jaoks, mis?

Pr. B. von Hees. (rõhuga). Ma ei mõtlegi selle pääle! Esiteks on siin kõik nii hirmus labane ja see inimene tükib kohe nii sõbraks. Ja kõik see nõndanimetadu mõnus ei ole tõesti midagi minu jaoks. (Nuusutades) Ja siis on siin niisugune koppind ohk majas ja mis mööbel see on! (Nuusutades). Kahtlemata, siin haiseb kasside järele.

Belmont v. Hees. Tahad sa seda nüüd kohe tal le ütelda?

Pr. B. v. Hees. Ah ei, pole tarwis, kirjutan parem woorastemajast, et me ei tule. Oleme oma plaanisi muutnuud, päris lihtsalt.

B. v. Hees. Sa pead nalja pärast ometi küsima, kes see õieti oli, kes siit uksest wälja ja läks, kui meie sisse tulime. See paistis mulle midagi wäga imelikku olevat.

Pr. B. v. Hees. St! Sääl ta tuleb jälle!

Fanni Hard. (sisse tulles) Ei, Betsy ei ole
weel kodus. Noh, aga ta tuleb wist küll
warsti. Oodake, palun, weel natuke. Siis
näete ka kohe kõiki teisi.

Pr. B. v. Hees. Nii siis, teie ütlesite neli
guldnat inimese pääle päewas, kõik kulud
kokku arwatud, eks ole?

Fanny Hard. Ja, see tähendab, küte ja walgus-
stus eraldi... ja siis weel natuke toatüd-
rukule, siis ei ole teil jootrahadega min-
git sekeldust, see on palju praktilisem,
eks ole õige?

Pr. B. v. Hees. Siis walgustus, küte ja teenija
weel eraldi... Noh, see ei näi mulle siis
ka sugugi odaw olewat, teate, niisuguse
kõrwalise koha jaoks.

Fanny Hard. Ja, aga armuline proua, sellepärast
ongi siin kõik nii keele kallis, et kõht
kõrwaline on. Ja kõik, mis te siin saate,
on esimest sorti. Margarini wõi sellesar-
nast ei tarwitata minumajas sugugi, kõik
esimene sort, esimene sort!

Pr. B. v. Hees. On teil kassisid? Neid ei wõi
ma wäljakannatada.

Fanny Hard. Noh, see on aga iseäranis hästi juh-
tunud, Eila just kui meie kass kodu tuli,
on ta nii imelik ja silmad teisel tuhnil
ja ma ütlen Betsyle: Kuule, Betsy, wii õige
loom ruttu aeda, ma arwan ta tahab oksenda-
da. Ja tõesti, waewalt tund hiljem oli
loom lõpnu - terve keha ülespunsunud,
kõwa kui puu, wist äräkihwitatud. See on
nüüd juba neljas. Ei, kassisid ei saa siin
pidada, olge aga päris rahulik, selle eest
hoolitseb jahiüllemus. Oli õieti kena looma-
like pigimust, kolme lumiwalge karwakesega
rinna peal. Jah, isewärki, eks ole, peab üt-
lema.

Pr. B. v. Hees. Ja kes see kodakondne oli, kellest
teie rääkisite, kes toast wälja läks, kui me
sisse tulime.

Fanny Hard. (lähemale nihutades, tasa, wäga täht-
salt). Seda tahan ma teile ütelda... Teie pea-
te nimelt teadma... see on niisugune pere-

konna saladus, aga noh... Teile tahan ma küll jutustada... mawaatan ikka enne, kuidas inimene on. (Usaldawalt). Ja teiega woin ma awalikult rääkida, seda ma olen juba märganud - kui te aga soowite.

B.v.Hees. (huwitatult). Olge nii lahke! olge lahke!

Pr.B.v.Hees. (natuke kaheldes). Kui see aga liiga kaua ei kesta, mõtle meie rongi peäle mees, ja wankri peäle.

Fanny Hard. Ah, nii kaua see ei kesta... Teie peate nimelt teadma, see on õieti niisugune ligimese armastus minu poolt ja kui nüüd inimestega rääkida, kes ose helde südamega on, saadakse üksteisest hästi aru. Kas mul on õigus wõi mitte? Ütelge isegi? (Jaatawd päälligutused). Noh siis, see inimene on minu tädi poeg, minu ema õe laps. Ta oli ainuke laps, oma wanemate pailaps, ja kui tark ta oli! Kõle tark, liig tark õieti, aga alati hirmus waikne ja iseene-seette, ainult emaga rääkis ta awalikult, isa ta ei sallinud. See oli kaupmees, tubli inimene, aga kaupmees läbi ja läbi. Ja poiss ei tahtnud ärisse minna, ta tahtis studeida. Noh, ja sääl oli muidugi kohe tüli lahti. Kui ta kakskümmend aastat wana oli - ta on nüüd kolmekümne, näeb küll wanem wälja - sureb ta ema, minu tädi, ära. Ah kuidas waene inimene seda südamesse wöttis! Ah, ah! Sest isa ei tahtnud midagi tema hääks teha, nüüd on peaaegu kaksteistkümmend aastad sellest mööda, kui nad üksteist enam näinud ei ole. Waewalt wõib seda uskuda, ütelge isegi! Ja kuidas poiss ennast waewas, ärarääkimata! See on päris roman, armuline proua, päris tõsine roman. Aastate kaupa teenis ta siis kord siin, kord sääl, enne ühe ajalehe juures, siis ühes kontoris... aga ta ei ole mitte häbemata küllalt, tahaksin ma ütelda. Noh, ja seda peab nüüdsel ajal juba olema, kui edaspidi tahad saada, ütelge isegi. Noh, ja wiimaks kolme aasta pärast leiab ta niisuguse

shää kodukooliõpetaja koha ühes peenes pe-
 rekonnas, sest tark ta on, seda võite us-
 kuda! Nonda oli ta siis kodukooliõpetaja
 ühes teatud Brandes de Bergi juures, tea-
 te küll wist, selle rikka Brandesi juures,
 ekellel Utrechti lähedal suur moisa on. Ja
 mis juhtub sääl? Noormees hakkab majaprou-
 at tõsiselt armastama ja see teda ka! Ta
 - äs oli ju ilus inimene, niisuguste suurte
 tumedate silmadega ja toreda paksu juuk-
 sesega. Ja naesterahwas oli ka pilt-ilus,
 - wõtkuulus iludus... Wast olete sellest loost
 kuulnud... seekord tegi ta palju komu...
 - Ja seisis kõigis ajalehtedes... muidugi mitte
 mõnede nimega, aga igaüks teadis muidugi...
 Sigeloh, ja võite arwata, ... asi sai muidugi
 - infoige pea awalikuks, ... ja siis oli lõpp.
 Tema aeti minema ja kolmandal päewal tõm-
 - mmati proua surnukeha tiigist wälja... Ja
 - rtal oli kolm wäikest last! Kuidas see wõi-
 - emalik on? peaks ütlemä, eks ole? Kohutaw!
 - tija seda on see waene inimene senesele nii
 - dutsüdamesse wõtnud, et ta... (teeb paljuütle-
 - st wa käeliigutuse otsaesise poole) noh, ühe-
 - aisonaga, te mõistate mind küll? Ja sest
 - oosaadik ei ole asi kunagi enam korras ol-
 - -awnud. Terwe nädal otsa ei tahtnud ta mida-
 - lligi süüa, ei kõnelnud ülepää mitte, seda teeb
 - -exta nüüd ka wäga harwa. Aga muidu ei ole
 - -eta juures palju märgata. Ta on waikne, sõb-
 - igralik ja wiisakas, mitte kunagi toores wga
 - -ja ülemeelik, käib nii oma radasid. Aga teada
 - -ehei saa tema käest midagi. Ikka ainult mõt-
 - -leeb, mõtleb, ja mõtleb!

Pr. B. v. Hees. Ja kas teie tema siis oma juurde
 ei wõtsite?

Fanny Hard. Ah, armuline proua, mis peab siis
 - inimene muud ka tegemä? Teil on ometi ka
 - inimese süda rinnus ja ta oli ju minu oma
 - -süda oelaps. Ja terwesilmas ühtegi hinge,
 - st kes tema eest oleks hoolitsenud, ja mitte
 - -süda punast krossigi! Mis pidi ta siis pääle
 - -i hakkama! Ma leitsin teda, kui ta omäs wäik-
 - eargises põõningu toakeses istus ja oma ette

maha wahtis ; ikka ainult mõtleb, mõtleb, mõtleb! Ta oleks sedawiisi lihtsalt nälga ära surnud. Mul oli niisugune hirm, et ta eneselt midagi wiga teeb, aga seda ta ei teinud, niipalju kohusetundmust oli tal ometi weel. Ja siis wõtsin ma ta enese juurde majasse. Seda on pea kaks aastat tagasi. Ah, ja ta on nii hääsüdamline ja mõistlik.

B.v. Hees. Wäga ilus teist, wäga suuremeelne. Aga kas tema koht õieti mitte mõnes raa-witsusmajas ei oleks?

Fanny Hard. Rääwitsusmajas? Mis terwis siis? Sääli ei ole ta kunagi olnud. Ta ei tee ju mitte kärbsellegi wiga ja on nii waikne ja hää. Ja minu noorem tütar hoiab teda nii wäga. Ja kui hää ta laste wastu on, seda ei wõi te mõteldagi. Laste hääks teeb ta kõik. Ja siis on ta alati walmis majas awitama. Ialgi ei ole ta koormaks, mitte ialgi.

B.v. Hees. Aga mulle paistis siisgi, nagu näeks ta natuke imelik wälja, wähe nagu moni naesterahwas wõi moni munk.

Fanny Hard. Ja kas teate, seep see asi ongi. Seda ei saa ma tal mitte juurest ära harjutada. Korralikka riideid ei ole ta kunagi enam kanda tahtnud, ka mitte mütsi ega saapaid. Kuidas ta seda pöörast ülikonda on kanda hakanud, jumal seda teab! Ma arutan seda nii, et kõik ta muud asjad pandimajas oliwad ja selle siis mõne papi wõi munga käest sai. Igatahes leitsin ma ta neis riietes ja sedawiisi tahtis ta ka jääda ja mitte teisiti. Ja mõtelge ometi, kui ma talle püksid ja puhta maniska tahtsin anda, nimetas ta seda trawialiteedi liwreeks. Mis te selle kohta ütlete? Peenest kalewist püksid, minu õndsas mehe omad, otse kui uued. Trawialiteedi liwree! Jumal teab, mis ta sellega arwab. Kuidas tuleb inimene selle pääle, tahaks küsida!

Pr. B.v. Hees. Noh, seda peate temale wii-maks ometi külge harjutama, teie ei anna

talle lihtsalt teisi riideid, siis peab ta nimelt, kas ta tahab wõi mitte.

Fanny Hard. Ei, armuline proua, seda ütlete teie küll, aga te tunnete teda wähe. Siis ei pane ta lihtsalt mitte midagi enam selga ja see oleks ometi weel halwem.

Härra ja pr. B. v. Hees. (naerdes). Ja see oleks igatahes weel halwem.

Fanny Hard. Sest omawiisi jonnakas on ta ka, et küll seda uskuda ei tahaks. Mis ta mitte ei taha, seda ei tee ta lihtsalt mitte, ja kui teda ka surnuks lüüa tahetakse. Aga muidu wagune kui talleke.

Pr. B. v. Hees. See on tõesti wäga ilus teist, wäga ilus ja sääljures toendatakse nüüd sel ajal ikka, et suuremelseid inimesi ei ole enam.

Fanny Hard. (pühalikult). Ah, armuline proua, meie oleme ometi kord ristiinimesed.

B. v. Hees. Hm, hm, ja tema isa, kas see surnud on?

Fanny Hard. Tema isa! Sellest ei ole midagi kuulda. Ta elab kusgil Amerikas ja ei ole enam kümme aastat enesest midagi teda annud, aga mitte kui midagi. See näis ka mõtlewat, mis ta ei tea, ei tee talle muret... ah näete, säääl tulebgi parajasti Betsy.

Betsy. (suur, sirge, wärske näoga tütarlaps, lihtsalt riides). Tere mama, ... armuline proua ... härra...

Fanny Hard. Tere Betsy, hää, et sa tulid. Ma hoikasin sind juba, et sa härrastele ruttu tassi teed tooksid! (esiteleb). minu wanem tütar Betsy, ja need on meie uued kostilised, härra ja proua... ja nüüd ma ei tea tõesti mitte weel teie nime...

B. v. Hees. Belmont von Hees.

Fanny Hard. Von Hees? Mis ta ütlete? Ometi mitte Belmont von Hees? Tõesti? Oige?

B. v. Hees. Ja, Belmont von Hees.

Fanny Hard. Aga ei, see on ju liiga kena. Tun- tud von Heesi perekonnast Doesburist? Kel- lel see suur maja oli? Blumenhof?

B.v.Hees. Need on minu onupojad.

Fanny Hard. Mis te ütlete! Ja need teised von Heesid, Waalryk von Hees ja von Hees Reukunist? Kes parun Sweersiga abielus on? On need ka teie sugulased? Need säält Armheimist, arvan ma.

B.v.Hees. Ikka küll... Kõik sugulased... Meie oleme Amsterdamist pärit.

Fanny Hard. Ja, ja seda tean ma päris kindlasti, teie olete sellest teisest prantsuse harust pärit. Siis olete küll sündinud de Raaf, eks ole armuline proua?

Pr.B.v.Hees. Nii see on... Mees, kas ei ole aeg minna?

Fanny Hard. Aga ei, kuidas see kõik hästi on juhtunud! Betsy, kuidas on theega? Ja waa-ta järele, kas ka weel saia on, muidu peab Antje ruttu midagi tooma... Noh, ja nüüd tahan teile ka ütelda, miks see kõik minu meelest nii kena on, armuline proua siis oleme tõesti üksteisega weel sugulased.

Pr.B.v.Hees. Kas oled walmis, mees? Mis sa selle kohta arwad?

Fanny Hard. Ei, aga tõesti, teie peate weel natukeseks jääma, wäheks ajaks weel, thee on kohe walmis. Betsy, Betsy, kuhu sa nii kauaks jääd?... Kas Antje läks saia tooma? Nüüd tahan teile seletada, kuidas sellega lugu on. Minu ema õemes, te teate, kellest ma enne rääkisin, selle nimi on ka de Raaf

Pr.B.v.Hees. Mis te ütlete! Mulle täiesti teadmata! Wõib paljugi selle nimelisi inimesi olla.

Fanny Hard. Ei, teie wõite mind uskuda, armuline proua, ma tean seda päris kindlasti. Tema on wäga hääst perekonnast. Kas teie ema mitte sündinud Wildenburg ei ole? Annette von Wildenburg?

Pr.B.v.Hees. (wäga pahatujuliselt). Ah, proua Hardendop, ma ei ole suguwõsade uurimises mitte nii wilunud, kui teie. Tule, mees, lähme aga nüüd.

Fanny Hard. (naerab, lahkelt). Noh, oma ema nime

peate ometi teadma. Teie ema on abielus minu ema õemehewennaga. Eks te näe nüüd? Küll natuke kaugelt, see on tõsi, aga ikkagi ometi sugulased. Ja minu kodakondne siin on teie onupoeg, teie lihane onupoeg. Antje!... (hoikab ukse päält). Antje! Antje! Kus te ometi olete? (ära)

Pr. B. v. Hees. (salaja oma mehele). Issand jumal, nüüd tuleb mulle äkki meelde, ta räägib onu Willemist, kes seekord oma armukese naeseks wõttis, sa tead ju, noh, nüüd oleme ilusti sisse kukkunud. Ma ei mõtlegi siia tulla. Teeme aga, et minema saame! Ma ei mõtlegi sellele päale, niisugune inimene?... Ja poolhullu onupoega weel päälekauba... see oleks mul küll paras seltskond, kas tuled nüüd ühes?

B. v. Hees. Üks silmapilk, üks silmapilk, meie ei wõi ometi nii lihtsalt minema jooksta. Ta on thee juba walmis lasknud teha.

Betsy. (thee nõuudega). Kas te theed suhkru ja piimaga joote. Mamma läks ise saia tooma. Tüdruk on praegu külas. Mamma on nii tubli, ta teeks häameelega kõik ise kui me lubaksime. Ikka töös, ikka rõõmus, ikka häa tuju... Kui kena, et teie ka meile sugulased olete.

Fanny Hard. (jälle sissetormates). No mis ma selle kohta pean ütleva, ... ma näen seda inimest parajast, kui ma üle läwe tahtsin astuda. Muidugi on ta jälle kaupmehe poisi-ga wärawa pääl lobisenud. Ja, teenijatega siin maal on päris wilets! Mis siin saad, on ainult rämps. Ja kui sul kord mõni häa teenija on, siis ei taha ta lihtsalt jääda, sellepärast et siin liiga waikne on. Ah, sääl tulewad Kunu ja Lora! See on aga kena. Ta on täna ärist warem ära tulnud ja nüüd on nad küll wäikese jalutuskäigu ilusas kewade looduses teinud. Tuul on kül weel kaunis jahe, sellepärast kütame oma antra-zitahju ka ikka weel. Noh, nüüd näete neid noori inimesi kah kohe. Puudub ainult weel Kris, siis on nad Teil kõik koos. Lõbus seltskond, woin ma teile ütelda ja täis

elurõõmu. (Kuno ja Lore astuvad sisse naerdes, naljatades ja higistanult).

Lore. (noor ja roomus, edewalt riides). Tere Betsy, tere mamma! (Kumardab wooraste ees). Küll ma aga naersin! Kuno...

Fanny Hard. Lapsed, lapsed, mis tempu te jälle olete teinud? Ja kuidas sa wälja näed! Kus te siis õieti ümber kolasite?

Lore. Ah jumal, ah jumal, ma ei saa enam. Minu juuks! Ma arwan, ta läheb päris lahti!

Kuno. Meie õngitsesime... Aga Lore ei julge ju mitte ussigi puutada.

Fanny Hard. So, istuge aga nüüd rahulikult oma kohtadele, siis saate tassi theed. Kas te meie külalisi juba teretasite? Need on meie uued kostilised. (Härra ja proua von Heesi pole) Nüüd näete ise, kuidas siin elatakse... ja nõnda on nad ikka, ikka lõbusalt ja rõõmsalt...

Lore. Ah Betsy, see oli liiga naljakas! Mina (naeru pärast pea hingetult) püüdsin angerja kinni, päris angerjas. Ja ma arwasin, et see madu on... ja oleks hirmu pärast paeaeagu ära surnud... liiga naljakas!

Kuno. Ja kuidas ta kisendas! Ma arwasin, et keegi teda tahab ära-süüa. Ja ta ei saanud teda lahtigi päästa... Nii tuli ta seda tassides.

Lore. Aga see loom oli ennast ka nii ümber nõõri mässinud ja nägi wälja kui juukse pats... ei! kuidas ma naersin... liiga naljakas oli see! (Kuno ja Lore astuvad ittades taha poole)

Fanny Hard. Kuule, Betsy, mis sa arwad, kas sa ei tahaks tädipoega Isbrandti paluda, et ta theed jooma tuleks? Ma arwan, ta on ülewal.

Betsy. (pool salaja emale). Aga mamma, kas sa seda tõesti tahad?

Fanny Hard. (niisamati). Ah laps, nad peawad ometi temaga harjuma, ja mida warem, seda parem - ja nad päälegi on temaga sugulased, mõtle ometi, lihane onupoeg.

Betsy. Ma kutsun teda, aga kui ta ei tule?

Fanny Hard. Muud ära ütle, kui ainult, et teema thee wesi all walmis on. (Betsy ära).

Fanny Hard. Nüüd istub ta jälle omas toas, teate! Tal on ülewal oma toakene, ilus ja punas ja sääl loeb ta koguni ka raamatuid. Ja mälu on tal weel väga hää, aga - te wõite mõtelda - sööma peab ta muidugi meiega ühes, sest, kõike pööningule üles tassida, see ei läheks. Aga küll te peagi temaga äraharjute, iseäranis nüüd, kus te teate, et ta teile sugulane on.

B.v. Hees. Teie talitate tõesti haruldaselt inimesesobralikult, proua Hardendop, ma ei tunne neid palju, kes niisugust ohwrit tooksiwad.

Fanny Hard. Ah, härra Belmont von Hees, häätegemine on kord juba minu nõrkus. Ma tahaksin peaaegu ütelda, et ma päris sulan selle sisse. Mina lapsed ütlevad nii tihti; emal on ainult üks wiga, ta on liiga hää. Mitte et ma niisugune lollike oleksin, seda ei ei pea te mitte arwama. Kes ennast lambaks teeb, selle sööb hunt, ütleb wanasona. Ma ei wõi teise inimese wiletsust päält waadata, seep see ongi, mu süda on liiga pehme, ma ei wõi kannatamist näha, seda ei wõi ma kord juba ära kannatada. Alles wähe aja eest, kui hobune sõnniku koorma ees maha kukkus... (Betsy poole). Kas ta sääl on? Kas ta tuleb?

Betsy. Ta tuleb.

Fanny Hard. (itsitaja paarile). Tulge, lapsed, ärge tehke sääl wallatust. Mitte, et ma teile seda ei lubaks. Meie wanad woime weel päris hästi päikest wette paistma näha. Mis te arwate, härra Belmont von Hees? aga see ei lähe, see ei kölba mitte. Meie tahame ometi ka kord häämeelega kaasanaerda. (Ysbrand astub sisse ja jääb ringiwaa- dates silmapilguks seisma. Piinlik waikus.) Härra ja proua B.v. Hees waatlewad teda warjamata imestusega, wastumeelsusega. Betsy on segane, Lore hirwitab tasa, taskurätti suu ees hoides)

Fanny Hard. So, is, oled-siin? Tule joo-maiega tass theed. Näe, meil on uued kaaselanikud,

need on weel sinu sugulased. Mis sa selle kohta ütled? (Ysbrand ei anna kuidagi wiisi märgata, et ta sellest midagi kuulnud oleks, waid wahib piinatud näoilmega aknast wälja).

Kuno. (jowialsetl). Tule Ys, tule siia! Istu, siin on tool. (Ysbrand istub waikides ja wahib enese ette maha. Mõlemad külalised nihutawad temast wähe eemale ja waatawad teda ikka weel hirmunult. Lore hirwitab ikka weel. Piinlik waikus).

Fanny Hard. Tule, Ys, kas sa ei taha mitte oma sugulastega tutwust teha?

Pr. B. v. Hees. (üles toustes) Ah, proua Hardendop, meie ei taha teid tõesti mitte enam tülitada. Me oleme niigi juba liiga kauaks jäänud. Kas tuled nüüd wiimati, mees? (Wäga energiliselt mehe käewarrest kinni wottes) Tule!

B. v. Hees. Ja, ja... ja, ja... ma tulen juba, ma tulen. Jumalaga proua Hardendop... (Kõigile) jumalaga, jumalaga! (kumardab, ära).

Fanny Hard. Aga ei, nii ootamata, nii järsku, aga ei, mis ma selle kohta nüüd ütlen! Betsy, saada sa härrased wälja. Nii siis ütleme, et teie tulewa kuu esimesel siia asute, eks ole?

Pr. B. v. Hees. Ei, ei... ma kirjutan teile weel, me teatame weel.

Härra B. v. Hees. Me teatame weel. Me teatame weel! (Nende sõnadega komberdab ta oma naese käe korwal ruttu minema, kuna mõlemad weel kord hirmunult jälestusega Ysbrandi poole waatawad).

Kuno. (pääle selle kui nad läinud on). Noh, ema seda hakkasid sa aga osawasti päale, see on just see õige wiis üürnikka juurde meelitada. Nii saad sa oma maja küll täis. See on karwapäält nii, nagu säeksid sa linnupesa päale linnupeletise.

Lore. (itsitab). Linnupeletis! Kas kuuled Ys, kuidas nad sind nimetawad.

Fanny Hard. (natuke segaselt). Ja, aga mis ma siis pidin tegema? Ta on ju kord meie sugulane. Miks sa ei räägi siis ka midagi,

Is? Ja mispärast ei pane sa ennast inimese moodi riidesse?

Kuno. Ei tööpoolest, niikaua kui Is nõnda väl- ja näeb, peaksid sa teda parem hernewäljale säädma, aga mitte saali moistlikkude inimeste sekka. (Betsyle, kes praegu tagasi tuleb) Mis sa selle kohta ütled, Betsy? Neid molemaid ei näe me enam.

Betsy. Ja, mamma, ma küsisin ka kas seda teha maksab.

Fanny Hard. (segaselt) Aga lapsed, ta on ometi kord meie sugulene, lihane tädipoeg. Ja ma mõtelsin just weel, et kõik hästi on juhtunud. Et Is ka kunagi oma suud lahti ei tee. Aga noh, küll nad tulewad, küll nad tulewad!

Kuno. Nad ei tule mitte, ütlen ma sulle.

Betsy. Seda arwan mina ka. Ma kardan kõige pahemat.

Kuno. Sedawiisi ei saa sinu pansionist kunagi midagi. Ja siis istume warsti uulitsal. Pulmade pääle ei wõi muidugi mõtelda- gi.

Fanny Hard. (natuke pahaselt Isbrandile) Miks sa siis ei ütle ka midagi?

Lore. Liisiga räägib ta küll. Kus on Liisi.

Fanny Hard. Lisil on pääwaly, ta on woodis. (Nende sõnade juures touseb Isbrand järsku ülese ja läheb waikides toast wälja, kuna teised talle imestades järele waa- tawad)

Fanny Hard. (Kui Is läinud). No eks sa näe nüüd. Peaks arwama, et ta üleültse midagi ei kuule, aga näe, nüüd läheb ta Lisi juurde.

Kuno. See ei lähe korda juba mitte, ema, et nii- sugune poolhullu majas on. Ma ei saa sugu- gi aru, miks sa asjale lõppu ei tee. Niikaua kui meil käsi hästi käis, minugi pärast, ma ei oleks midagi ütelnud, aga nüüd kui me nii kokku hoidma peame ja sina pansioni asutada tahad, nüüd et lähe see lihtsalt mitte enam.

Fanny Hard. Aga kuhu peab see waene inimene siis minema?

Kuno. Sinna, kus ta koht on, rawitsusmajasse.

Fanny Hard. Pfui, Kuno!

Lore. Toesti, Kuno, sa oled südameta!

Fanny Hard. Ei, Kuno, mina tahan inimlik ja kristlik olla.

Kuno. Ilus! Siis jõuame meie lihtsalt inimlikult ja kristlikult uulitsale. Mina ei saa enam aidata, seda sa tead küll. Äri käib wiimasel ajal ikka halvemini, ja millega tahad sa esimesel mail üuri ära maksta? Kas sul on, Betsy? Wõi sinul, Kris?

Betsy. Missugune rumalus! Seda ei ole sul tarwis minu käest küsidaagi.

Fanny Hard. Ei, rawitsusmajasse ei lähe ta mitte. Sää! wõib ju hirm ja ahastus pääle tulla. Hu! Hullumaja! Seda näeksin ma öösi unes! Ja päälegi minu oma weri, ei, seda ei pea mitte olema, ja kui ma ka kuiwa leiba peaksin sööma.

Betsy. Kas me teda mitte kuhugi mujale ei wõiks wiia?

Kuno. Ja, wiimati weel ilma tasuta! Inimesed lähewad küll kisklema niisuguse kostilise pärast! (Kris Luiters, üliõpilane, tuleb)

Kris. Tere inimesekesed! Tere ema, tere Betsy! (suudleb teda).

Kuno. Noh, Kris, oma pulmategemise wõite esiteks kõrwale jätta.

Kris. Kuidas nii? Mis sul meelde tuleb? Kuno. Oled sa halvasti maganud? Ma ei jäta midagi. Mai kuus saan ma kandidadiks ja oktoobris teen riigieksami ja siis teeme pulmad, nii oli kokkulepitud, eks ole, Betsy?

Kuno. Ja, aga ema tahab siin sanatoriumi asutada waeste jaoks. Wiimaks wõid sina küll siin arstiks saada kui sa sada guldnat kuus juurde maksad.

Fanny Hard. Aga Kuno, kuidas wõid sa nii halb olla.

Kris. Mis siis õieti lahti on?

Betsy. Ah see on Isbrandi pärast. Mamma ei saa ühtegi kostilist, niikaua kui see majas on!

Kris. Ja, seda olen ma ammugi ütelnud!

Fanny Hard. Selle üle ei wõi sina õieti otsustada, Betsy. Meil oli praegu siin kaks wäga

korralikku inimest, nii peened ja lahked ja mõtle ometi, Kris. Is on neile koguni sugulanegi! Paremini ei oleks see juhtudagi võinud - lihane onupoeg!

Kuno. Jah, ja siis laskis ema Isbrandi oma mungakuues alla tulla ja kui need märkasid, et tal sukke jalas ei ole, aga püksa, noh, siis paniwad nad muidugi kohe pihku.

Fanny Hard. See ei ole sugugi kindel, see ei ole sugugi mitte veel kindel.

Antje. (ette astudes) So, siin on saiad.

Fanny Hard. (kurwalt). Hää küll, Antje, andke aga siia, kahju, et liiga hilja... Ah, misterwis siis makronid? Oleks te ometi lihtsat saia võtnud, see on poole odavam.

Antje. Siin on ka üks kiri, hotelli poiss tõi ta praegu.

Kuno. Sää! see nüüd on.

Fanny Hard. (ohates). Jah... otsas, nad ei tule.

Kuno. Sinu oma süü.

Eore. Sina, ema, ütle õige, kas see tõsi on, et Isil püksa jalas ei ole? (Itsitades). Ja mis ta siis oieti oma palitu all kannab?

Fanny Hard. (haawatult). Wäga korralikka alusriideid, wäga puhtaid ja ilusaid, kõige paremast materjalist. Betsy ja mina ise õmblesime.

Kuno. Aga, Kris, ütle sina õige, sa oled ju arst. Pärilise tõega: kas see mees on terve mõistusega või mitte? Kas sina tunnistaksid niisuguse inimese otsusewõimuliseks?

Kris. (tähtsalt). Noh, et seda näha, et ta päaluus mitte korras ei ole, selle jaoks ei ole tarwis arst olla. Aga missuguse diagnoose ma teeksin, seda ei või veel mitte kindlasti ütelda, wististi krooniline raskemeelsus, lypemania. Kas tal tihti ka hulluzianatiionisid on?

Fanny Hard. Mis asjad need on?

Kris. Ma arwan, kas ta häält kuuleb, kas tal nägemisi on, kas ta inimesi ja asju näeb, mis mitte sää! ei ole?

Fanny Hard. Jah, ma arwan küll, sest kui ta üks on, räägib ta alati enese ette. Ja mis siis kuulda saab, see on päris uskumata! Kord

räägib ta sellega kord teisega...

Kris. Muidugi, need on hulluzinatsioonid.

Kuno. Aga niisugust inimest ei või meie ometi mitte majas pidada, meie ei tõihi.

Fanny Hard. Ah mis, selle kohta ei ole mulle veel keegi sõna lausunud. Ja siin külas tunnewad teda kõik.

Kris. Kas sa ei võiks wast mind kord kuulata lasta, ema, kui ta nii üksi räägib? Siis võiksin ma ehk diagnose teha.

Fanny Hard. Ah ja, seda võib küll, ta räägib pea alati, kui ta üksi on.

Kris. Kas ma võin ennast tema toas kusgil ära peita?

Betsy. Ei mu poiss, selle jaoks ei ole säälsat ruumi.

Kuno. Ta tuleb siia, siis läheme meie välja.

Kris. Ja mina eesriide taha.

Lore. Ah ja, see on kena, see on lõbus! Kas mina ka tohin siia jääda, ema? Kas mina ka tohin eesriide taha minna?

Kuno. Ja muidugi, Krisiga eesriide taha, see meeldiks sulle küll!

Kris. Kas sa mind wast ei usalda? Pfui! Mis ma pean ütleva! Aga sina lubad ometi, eks ole, Betsy?

Betsy. Ja, ja sind usaldan ma küll, aga Loret mitte.

Lore. Pfui, Betsy, mis sugune löllus, sina oled üks jäle loom, aga ma jään siiski.

Kuno. Sää! on ju veel üks teine eesriide. Peida sina ometi ennast taha ära!

Lore. (poeb eesriide taha). Minugi pärast. Kukkuu!... nii siis, sina sää! ja mina siin, edasi Kris, oma koha pääle! Aga kuidas me ta nüüd siia saame?

Fanny Hard. Ah see on päris lihtne. Ma palun teda, et ta veel natuke antraziti tooks ahju, ta on harjunud seda tegema, ta tee seda alati.

Kuno. Ilus. Siis läheme Betsy ja mina veel natuke välja.

Fanny Hard. Ja mina lähen üles Lise juurde. (Fanny Hardendop, Kuno ja Betsy ära. Lore ja Kris, kumbgi oma eesriide taga).

Lore. (eesriide taga, itsitades). Ah sa armas jumal, sa armas jumal, kui ma ainult tõsi- itseks saan jääda!

Kris. (kindlalt). Aga seda ma ütlen sulle, kui sa naerad, saadan ma sind kohe wälja. Ma tähän seda juhust kasulikult tarwitada. (Kui nad mõni aeg on seisnud, läheb üks pikkamisi lahti ja Ysbrand ilmub, söepang käes. Niipea kui ta nähtawale tuleb, hakkab tasa, päris tasa eemal muusik kostma. läheb aegapidi natuke kõwemaks, ja on nii kui kuulaks teda Ysbrand, - Ta paneb pangi maha, langeb ühe polwe pääle ja paistab walulises imestuses kuulama. Ta ümiseb enese ette esiti arusaamata, siis ikka selgemalt. Sel moodul kui tema sonad selgemaks saawad, jääb muusik nõrgemaks ja nõrgemaks nõnda, et ta siis kui Ysbrand täis häälega räägib, täiesti wait jääb)

Ysbrand. (sosistades). Kes see on?.. Kes see on? Kes räägib?... Ja, o ja... ma kuulen,... ma kuulen... (aegapidi kõwemalt). Kõla weel, weel sa imeilus heli, enam weel, enam!... Armsam kas sina oled? Diotina!... Diotina!... Diotina!... Oh räägiksid sa weel, räägiksid sa teisiti weel! Räägiksid sa, nagu inimene räägib! Nagu sa kord rääkisid! (Muusik jääb ikka waiksemaks). Lähed sa ära? O ära mine weel mitte, weel mitte! Ma olen siin nii üksi... nii üksi... nii üksi! Mis olewused need minu ümber on!... Ma ei tunne neid. Kui sinu hää! weel siin oli selles õhus,... kui meie mõlemad weel ühte õhku hingasime. - Kui need silmad weel walgust jõiwad sinu silmadest. Kui meie weel ühes ilmas elasime... kui meie mõlemad weel päikesel ja maa keelt mõistsime ja lindude laulu. ...siis oli mul kannatust, siis wõisin ma ennast alandada jumala karistuse alla, siis wõisin ma neid sallida, kes ennast minu kaasinimesteks nimetawad. Aga häda! Kui lahutsemüür tõusis! - Häda, kui raske, must üks kinni wajus! Oh minu jumal, siis hakkasiwad nad mind piinama. Sest inimene, keda ei mõisteta

on nagu paljas ussike kuuma raua pääl.-
 Diotina!... Diotina!... Diotina!... Nagu
 kord õndsus oli, nii on nüüd piin.-
 Miks meelitatakse meid nii suure õndsuse
 läbi kuristikusse, täis terawaid ok-
 kaid?- Miks kannatame meie nii wäga, il-
 ma et eru saaksime? Mis otstarbe on meie
 kannatustel? Kõigil loomadel on omataol-
 lised, kõigil taimedel on omataolised, aga
 mina olen üksik, üksik maapääl... Tiigril
 on ematiiger ornaks seltsiliseks... Aga
 kõik kes minu sarnased on minu wäenlased.
 Mis olewused nad on, kes ennast inimesteks
 nimetawad?... Neil on seesama kuju kui
 mul, neil on kõrwad, suu ja silmad, aga mis
 nemad kuulewad, seda ei mõista mina mitte,
 ja nende keel on mulle kui lamba mögimi-
 ne ja kana kaagutamina, ei, weel tühisem
 ja inetum on see... Ja minu ilma astuwad
 nad puruks, nagu lehm lilled katki sökub.-
 Wõiksin ma neid ometi wihata ja neid oma
 saagiks teha, nagu hundid, kes üksteist
 ära söowad nälja häda aegadel. Aga inim-
 laste sidemetega olen ma nende külge seot-
 tud. Nagu surnud liikmed ripuwad nad minu
 ihu küljes... Nagu haiswad, mädanewad, aga
 ikka weel elusad liikmed... ja neid ära
 ära löigata, tähendaks surma.- Ah surm, surm,
 kes sa minu jaoks elu tähendaks!- Elu,
 mis sina elad... Sina Diotina! Ainuke, kes
 kunagi elanud ja tunnud nagu mina... ainu-
 ke, kes kes soojust wälja laotas jäätanud
 inimeste hulgas, ainuke, kes puude ja pil-
 wedega kaasa naeris, sellessurnud, rumalasti
 pimedas inimeste ilmas, mis nagu jää õit-
 sewa maa küljes ripub.- Aga surm, see ei
 tohi olla, ... sa wõtsid teda, Diotina, ja
 keelasid teda mulle, mis pärast? Mis pärast?
 Miks pean mina parem ja truim olema kui
 sina? Miks pean ma kasuta kaebama kuni
 lõpuni? Kuidas wõib minu tühine kannatus
 jumalale meele järele olla? Kõik mis ma
 ütlen, on ju wõimata.- Jääpurikad ei sula
 mitte minu kuuma hühingeohu käes, ja kui
 ma ka tuld nutaksin, mitte üksigi ei saaks

-pehmeks! Hirmus on inimese elu, keda nei
moisteta! Külmus kõrwetab teda ja kuumus
paneb teda tarretama. Kes teda silitab,
-kisub ta naha puruks. Kes talle juua an-
nab, põletab ta kurgu ära. Teda põlatakse
tema iwooruse pärast, tema häbi kiidetakse, ja
silitamise pärast süüdatakse tema maja põ-
-lema. Lahkuse pärast kihwtitatakse tema
süüöögid ära, alandliku armastuse pärast
surnatakse tema lapsed... tema ilusad lap-
sed... Emake maa... miks sünnitad sa ole-
-bewusi, kes maha jäetud on, kes kõike seda
aishäda ja kitsikust, kes tarretwad kesk ilu-
säd, päiksepaistelilist ilma elu, kes iga
aipäew tuhatkordset surma surewad, ja kes
eetõmeti otsida ei tehi, kes truult kannata-
-isma peawad omal kohal? - Mis tulewikku kuu-
lutame meie üksildastele? Missugust pääst-
-mist walmistame meie? Meie, Diotina! Kes
-meie ondsust oleme näinud... ilmaret teda
ankätte oleksime saanud, meie, kes me waikses
kannatuses otsa saame? - Ah meie üksildased!
-Üksildased! Üksildased! Kes põlewad silma
-oowalguseta! Kannatajad ilma kroonitab! Kes
uniohverdatud ilma wiwata! - mis-pärast wamis-
-pärast - mispärast? Diotina! (Ta räägib ik-
ka tasemini, nuksub, nagu kätega kinni kat-
-tes, ja ümiseb arusaamata sonu... läheb siis
-aega-pidi ja pääd raputades wälja. Kui ta
-eslänud on, tuleb enne Lore nähtawale ja siis
-Kris. Nad waatawad palju ütlewalt üksteise-
-le otsa)

Lore. (oma otsaesise pääle tähendades) Täiesti!
Kris. (tosiselt nikutades) Ja kuidas!

E e s r i i e.

23.

Willa "Beseda" aiakene. Tagaseinas aed wärawaga. Pahemas küljes rõdu laua ja toolidega. Ysbrand küürutab kitkudes lillepeenra pääl. Lisi, õrn kahwatu laps, wähe kõrgete õladega, kähera juukse ja orna peenikesse häälega seisab tema kõrwal ja waatab päält. Tasane muusika õrn ja kurb. See wai-kib, niipea kui Lisi rääkimä hakkab. Ta räägib armsa, pehme ja ühtlasi wõhe kärisewad häälega.

Lisi. Mis sa teed sääl, Ys?

Ysbrand. Ma kitkun, Lisi.

Lisi. Kas sa emä lillesid kitkud?

Ysb. Jah, Lisi.

Lisi. Mis pärast sa need wälja kisud ja mis pärast sa teised jätad?

Ysb. Need, millest ilusad lilled saawad, jätan kaswama, teised, mis mitte ilusaks ei saa, kisun ma wälja.

Lisi. Mis pärast ei tohi inetud mitte elada, Ys?

Ysb. Sest et siis ilusate jaoks ruumi ei ole,

Lisi. Mis pärast tohib ainult ilusatel ruumi olla, Ys?

Ysb. Seda tahab emä, Lisi. (Waheaeg).

Lisi. Kui wanad on lilled, Ys?

Ysb. Wäga, wäga wanad, palju wanemad kui inimesed.

Lise. Ja kunas on nad selle mõtte pääle tulnud, et ilusad olla?

Ysb. Seda mõtlewad nad ühtelugu.

Lise. Kas nad siis ühtelugu ilusamaks lähewad?

Ysb. Kui nad woiwad, ja.

Lisi. Ja kes neist kõige enne midagi ilusad wälja mõtles?

Ysb. O paljud ühekorraga. Niipea kui nad aga saawad.

Lise. Millega mõtlewad lilled, Ys?

Ysb. Just niisamati kui meiegi, sellega, mida näha ei saa.

Lise. Kas sa walmis loled?

Ysb. Ei, nüüd hakkab ma teist peenart kitkuma.

Lise. Kas sa sääl need kaswama jätab millest inetud lilled saawad, ja ära surmad, millest ilusad lilled saawad?

Ysb. Ei, Lise.

Lise. Mikspärast siis mitte, Ys?

Ysb. Sest et ema muidu kurjaks saaks.

Lise. Kas sa seda kardad?

Ysb. Jah, Lise.

Lise. Ja kui mina nüüd kord kurjaks saaksin, et sa ära surmad millest inetud lilled saawad?

Ysb. Sind ma ei kardad, Lise.

Lise. Mispärast sa siis ema kardad, Ys, ja mind mitte?

Ysb. Sellepärast, et ema mulle haiget teeb ja sina mitte.

Lise. Kas ema sind lööb?

Ysb. Ei, Lise.

Lise. Kuidas teeb siis ema sulle haiget, Ys?

Ysb. Mõttetega.

Lise. Jakui mina mõtlen, kas see sulle siis haiget ei tee?

Ysb. Ei, see kosutab mind. (Nad lähewad käsi-käes edasi aeda, näitelawalt lahkudes. Lesk Hardendop astub majast wälja rüü pääle)

Fanny Hard. O, missugune tore päew, päris suwe-ilm, ja lihawõtte ajal! Betsy! Lore! Kas tulete wälja? Tooge aga tööd kaasa, siis istume siin ja mängime suwe. Taewalik! (Betsy ja Lore tulewad, korwi täis sukke kaasas. Istuwad kõik laua ümber).

Betsy. Noh, Lore, pane sina kah õige kord käed külge, kas kuuled? Siin on sulle üks õige katkenud sukk, Kuno oma. Tööle, ja õige korralikult, kui ma palüda tohin.

Fanny Hard. Kas sa oskad ka nõelüda?

Lore. Aga mamma, milleks sa mind õige pead? Anna aga siis! (Nad hakkawad mõlemad nõelüma).

Fanny Hard. Mind huuwitab nüüd, kas poisid midagi leiawad.

Betsy. Kris ütles mulle, et kõik nii hästi kui korras on. Kryneni juures Hochortis.

Fanny Hard. Hochortis? Kus see siis on?

Lore. Kas sa seda ei tea? Sää! kaugel nõmme pääl, niisugune üksik walge majake.

Fanny Hard. Mis sa ütled sinna?... See on ju päris ilma taga.

Betsy. Annab küll kaks tundi käia.

Lore. Kaks!... Kolu ikka.

Fanny Hard. Nad woiwad iga silmapilk tagasi tulla.

Betsy. (tee pääle wahtides ja märku andes)

Ma näen neid juba, sää! nad tulewad!

Lore. (tööd käest wisates). Hurra! (Jookseb wälja).

Fanny Hard. (pääd raputades). Päril elawhõbe. Nii saawad sukad küll nõelutud.

(Kris, Lore, Kuno käewarrel).

Kris. Tere! Suurepäraline! Koik korras. Üks gulden päewas.

Fanny Hard. So, seerõomustab mind aga... ja kus see siis on?

Kuno. Hochortis. Wäga hää, Kryneni omad on korralikud auusad inimesed.

Fanny Hard. Üks guldna? Koik kokku?

Kris. Walgustus, küte, pesu, koik see kraam,

Kuno. Ainult riideid ei parandata, sellega ei taha perenaene aega wiita, ütleb ta.

Fanny Hard. Noh, kül me selle eest hoolitseme, mis sa arwad, Betsy?

Baetsy. Muidugi, ema.

Fanny Hard. Nii, nii, noh, kui hää meel mul on, lapsed, kui hää meel mul on! Ühe guldna päewas paneme juba üle hulga kokku, mis te arwate?

Kuno. Ma annan ühe weerandi.

Kriis. Ja mina kah, esiteks.

Fanny Hard. Hää, te olete tublid põisid. Ja nüüd weel paar kostilist neljä guldnaga päewas, siis oleksime juba tüki teed edasi, arwan ma. Ja kuidas me ta nüüd sinna saame? Ja kuidas?

Kuno. Kohe, ei tohi sammalt pääle kaswada lasta... meie tellisime woorimehe juba walmis.

Fanny Hard. Mis sa ütled? nii järsku. Ja kes

peab talle seda ütlemas? - Ja kui ta ei taha?

Betsy. Ah, küll ta juba tahab. Miks siis mitte? Kas ma kutsun ta siia?

Kris. Jah, olgu, Betsy, kutsu ta siia? Küll ma talle siis ütlen. (Betsy ära aeda).

Woorimees. (paks, sinikas punase näoga, seisab aia ääres, kähiseva häälega). So, siin ma olen nüüd. Kas soidan siia ette?

Fanny Hard. (üles karates). Jumala pärast, ei, see paistaks ilmaaegu väga silma. Oodake aga, sääl kaugel nurga juures, härrad tulewad kohe.

Woorimees. Hüwa. (ära).
(Betsy, Ysbrand Liseaga).

Fanny Hard. Tule siia, Ysbrand. Meie oleme sinu jaoks ühe plaani välja mõtelnud, mu poeg, väga kena, ta saab sulle meeldima.
(Ysbrand waatab talle umbusklikult otsa, Lise ripub ta käe kõrval).

Kris. Asi on nimelt nii, Ys. Mamma tahaks häameelega pansioni avada ja meil on siin ruumi natuke vähe, ja siis pead sa ka teadma, sinu isesugune ülikond peletab võõraid vähe eemale, nad ei saa sinu mungatujudest hästi aru. Meie oleme nüüd õige ilusa toakese sinu jaoks leidnud. Kryneni peremehe juures Hochortis nõmme pääl. Tublidinimesed ja sääl on üksidlane ja waikne. Ma arwan, see saab sulle küll meeldima. Ulespidamise külu kanname meie.

Ysbrand. (rõõmustatult üles waadates). Hää, hää, hää. Ma lähen häameelega. Seda olete teie sõbralikult teinud, tõesti sõbralikult!

Fanny Hard. Ilus, ilus, siis oleksime ju kõik rahul.

Ysbrand. Pean ma nüüd kohe minema? Kes näitab mulle teed?

Kris. Ma saadan sind. Meie sõidame. See on liiga kaugel, et jala minna.

Lise. Tohin ma ka ühes sõita, ema? Ah ja, lase mind, onu Ysi saata, palun, palun, ema!

Fanny Hard. Ilus, lapsuke, sa tehid ühes sõita.

Sa tohid onu Ysi saata. Betsy, too sina õige see väike reisitasku Ysbrandi toast, ma pakkisin ta asjad juba sisse, me saame koige eest hoolt kandma. Kas kuuled, Ys. Ja oma raamatud saad sa kah, need toob too woorimees. (Betsy ära).

Ysbrand. Kas Lise tohib mulle mõnikord wõõrsile tulla?

Fanny Hard. Ja muidugi, ja muidugi. Aga mitte wäga tihti, sest laps ei wõi niikaugemale jooksta, ja soita - seda ei wõi me iga päew lubada. Aga ehk wotab peremees teda wahel kaasa wõi woorimees - see elab sääl lähedal.

Kris. Noh, Ys, nüüd aga kohe teele. Nüüd suudle kõiki jumalaga jätmiseks.

Lore. Sa armas taewas, Ys ja suudlema! Need on kaks isesugust asja.

Ysbrand. (lesk kätt surudes). Tänan, tänan... Ma olen tänamata olnud. Anna andeks, ma olen liiga halvasti mõtelnud, anna mulle andeks.

Fanny Hard. Ah mis, Ysbrand, mis sul meelde tuleb, siin ei ole midagi andeks anda. Kõik on koige paremas korras, kas kuuled? Kui sul aga nüüd hää on, siis olen ma päris rahul. Säh Lise, wota oma rätt, on küll see aga on ju alles weel april ja ilm muutub tihti nii ruttu, Noh, jumalaga siis!... Kas reisitasku käes, Betsy? Hääd päewa Kris, hääd päewa Lise, sõitke lõbusalt ja ärge kauaks jääge, kas kuulete! Mõtelge selle pääle, et wanker raha maksab... Hääd päewa, Ys, jumalaga mu poiss, hääd käekäiku ja hääd paranemist. Säh, wota weel paar apelsini tee pääle kaasa... Ja ega sa ära ei unusta, Kris, et te küla tagast ringi sõidate? - muidu tehtakse ilmasjata palju juttu niisuguses wäikses külas, jumalaga, jumalaga! (Ysbrand, Kris ja Lise ära, Kuna teised

neile aia ääres kaua järele lehwitawad. Kui nad ära on, lasewad Kuno, Betsy, Lore ja lesk Hardendop oma roomutuju wabalt walitseda. Nad tantsiwad ja kaisutawad üksteist.)

Kuno. See läks aga libedasti, eks ole?

Fanny Hard. Ma ei oleks mitte uskuda julgenud. Seda olete te tõesti toredasti teinud. Puh! Mul langeb kiwi südame päält ära.

Lore. Hurra! Nüüd saab õhku, nüüd läheb siin elu, jumalale tänu, wiimaks ometi natuke lõbusamaks. Niisugune päänorutaja majas woib inimesed päris haigeks teha.

Betsy. Kui tänulikult ta seda wastu wõttis, kas te ei märganud?

Fanny Hard. Ja, pidi toesti arwama, nagu oleks me seda tema lõbuks wälja mõtelnud. Betsy, keeda nüüd ruttu hääd kohwi, see saab maitsma... nii hästi hääd kôwa kohwi, mis te arwate?

(Kuna perekond laua ümber istub, ema jälle noeluma hakkab, Kuno ja Lore itsitades wallatust teewad ja Betsy kohwi sisse wallab, astub notarius Pampel sisse, korralikus mustas ülikonnas. Teda silmates inestab seltskond)

Fanny Hard. Helde taewake, kes sääl siis tuleb? Notariuse härra?... Nii tõesti, kui ma siin istun, mis see siis meilt piaks tahtma? Wõi tuleb õige wõorsile? Ma tunnen teda ju waewalt. Betsy, kraami ruttu asjad ära. Sa armas jumal, kuidas ma wälja näen!

Betsy. Ah, rumalus, sa näed wäga korralik wälja.

Fanny Hard. Kui ma seda ainult teadnud oleksin!... Kas ma pean nüüd weel ruttu teise kleidi...

Lore. Jumal hoidku, ema.

Fanny Hard. Pange ruttu weel üks tool siia... tehke natuke ruumi, So, so, natariuse härra, see on ju wäga lahke teie poolt, et meid ka kord waatama tulite. Missugune taewalik ilm, eks ole?

Notarius. (tõsiselt ja mõõdukalt, aga mitte liialdatult, kaunis noor inimene, osaw ja wiisakas). Mul on au lese proua Hardendopiga rääkida, eks ole? Jah, kuidugi, imeilus ilm. - Meil ei ole weel rõõmu olnud üksteisega tuttawaks saada.

Fanny Hard. Ei, notariuse härra, seda ei ole onneks mitte weel tarwis olnud... wõi ma

ütlen seda nii õnneks" ... see wõiks ju ka õnnetuseks olla... Ah, ärge pange pahaks, palun... Ma ütlesin seda ehk natuke naljakalt... see on sellepärast, et kõik nii õtamata tuli, et kõik - te mõistate mind kül... (esiteledes). Minu lapsed: tütar, poeg kihlatud.

Notarius. Wäga rõõmustaw. Ma loodan, et me wahekord hää saab olema.

Fanny Hard. Tõsi, tõsi, Seda arwasin ma enne ka. Teate, notariust nähes... mõeldakse ilmatahtmata testamentide pääle ja nii... aga palun, istuge ometi.

Notarius. Noh, testamendid ei tarwitse alati halwad olla. See, on täiesti selle järele...

Fanny Hard. Jah muidugi, see on õige. See on selle järele, kas oma testamendist jutt on woi mõne rikka tädi omast. Hahaha! Kas ma tohin teile ehk tass kohwi pakkuda? - Betsy...

Notarius. Ma tänan wäga... On need kõik teie kodakondsed, kui ma küsida tohin?

Fanny Hard. Ja... ei... see tähendab... Teie ei arwa ometi, siis on weel Antje, teenija tüdruk.

Notarius. Ei, ma arwan kodakondseid, mitte teenijaid. Elanikkude nimekirja järele elab siin weel keegi teie juures, küks teatud härra de Raaf.

Fanny Hard. (segaselt teiste poole waadates) Oige, ja, seen tõsi, aga see... arwate te Ysbrandi?

Notarius. (pilku aktidesse heites) Ja muidugi. Ysbrand de Raaf, ilma elukutseta.

Fanny Hard. Ja, see elas kül siin, aga... ta läks just täna... aga kui te mitte pahaks ei pane, mis temaga siis on? ega ometi midagi halba?

Notarius. Sugugi mitte, proua Hardendop, ärge erutage ennast.

Fanny Hard. Teate, ma küsin seda nii... ta on mulle nimelt tädi poeg, kellel siin (selle kohase käeliigutusega) mitte kõik korras

ei ole, te teate juba, ta on natuke iseäralik. Ja nüüd öeldi mulle mõnikord, et seda õieti mitte ei tohiks...

Notarius. Mida siis... ei tohiks?...

Kuno. Mamma arwab et ta siin kui iseseisew inimene elab, ilma ülewaatuseta, ilma kurateliita.

Notarius. Ah, nii, ta ei olnud mitte kurateli all. Ma teadsin küll, et teie tädipoeg mitte päris normal ei ole, aga tema seisukorra üle ei olnud mul mitte kindlaid teateid. Siis teie tädipoeg oli waba inimene?

Fanny Hard. Ja muidugi, notariuse härra, waba inimene. Ta ei ole ialgi kellelegi koormaks olnud.

Notarius. Kas ta ei olnud mitte katoliklane? Waimulik woi mõne ordu wend?

Fanny Hard. Ei, notariuse härra. Selle imeliku ülikonnaga, see oli temal ainult niisugune mõte, õnnetu armastus, teate! Aga, kui te minu uudishimu mitte pahaks ei pane.. siis ütelge mulle ometi, palun, mis siis temaga õieti on?

Notarius. Tema isa on surnud; te teadsite muidugi, et tema isa Amerikas elas?

Fanny Hard. Aga muidugi! Minu ema õe mees, ja muidugi! On ta surnud? Ah, mis te ütlete! Sa armas jumal, see on ju kurb, wäga kurb.

Kuno. No, ma arwan, et Ysbrand seda mitte wäga südamesse ei wõta. Need kaks elasiwad enamasti ikka tülis ja ei ole juba kakskümmend aastat teineteist näinud ega üksteiselle kirjutanud.

Notarius. Kas teie ehk wast ka teate, et see isa jõukas mees oli?

Kuno. Tuhat ja tuline!

Fanny Hard. Jõukas mees? Ja ta oli weri waene kui ta ära läks.

Notarius. Ja üks ei tee teist wõimatuks...

Palju inimesi on Amerikas rikkaks saanud.

Kuno. Rikkaks...? Mis nimetate teie rikkaks?

Notarius. (pilku aktidesse heites). Rikas?... no ja, rikas Hollandi mõistete järele... Amerikas ei tähendaks see weel wäga palju.. ta on kül teise naese wõtnud, ja kui ma

ei eksi, on wiis last teisest abielust olemas.

Kuno. (pettunult). Ah nii!

Notarius. Aga sellegipärast olen ma teate saanud, et ainsale lapsele esimesest abielust see on teie tädi pojale, Ysbrand de Raafile, kaunis suur summa osaks saab.

Kuno. Mis nimetade teie kaunis suureks summaks?

Notarius. Ja, täpipäälsest arwu ei saa ma teile mitte weel ütelda. Wõimalik on, et weel midagi sinna juurde tuleb, ja siis tulewad weel mõned wäljamineku'd maha arwata... aga vähemalt tohiks, ma arwan, nii umbes kaheksakümmend tuhat dollarit olla.

Fanny Hard. Kaheksakümmend tuhat dollarit? see on... see on...

Kuno. Kakssada-tuhat guldnat, ema.

Fanny Hard. Jumal tule appi, lapsed! Kuno! Betsy! Lore! Kakssadatuhast guldnat, sa armas taewas!

Kuno. (kõnnub rahutult edasitagasi, räägib iseenese ette). Tuhast ja tuline weel kord! See on muidugi ilus! Suur jumal!

Fanny Hard. (kah äritatult). Ja mis peab nüüd saama?... Mis peab nüüd saama?

Notarius. (wäga rähulikult). Kus teie onupoeg praegu on?

Fanny Hard. Ah, notariuse härra, seep see asi ongi! Ma saatsin ta praegu majast ära Kryneni juurde Hochorti.

Notarius. Majast ära, ütlete teie? Kas teil on siis... prokurä?

Fanny Hard. Mis see siis nüüd jälle on? Kas sul on seda, Kuno?

Kuno. Ah, härra notarius, sel mehel ei ole kunagi ühte centigi olnud, kes mõtleb siis sääl...

Notarius. Niisiis ei ole ta mitte kurateli all, ei ole ka ühtegi prokurat ega wolitust olemas. Ja, siis pean ma Teie tädi pojaga isiklikult rääkima.

Fanny Hard. Aga notariuse härra, ta ei ole toesti mitte täie aruga.

Kuno. See inimene on hull, see on kindel.

Notarius. Ja, seda ütlete teie küll, aga... kas teil sellekohane tunnistus asjatundja poolt on?

Fanny Hard. Minu tütre peigmees saadab teda praegu, notariuse härra, ...see on teda läbiwaadanud.

Notarius. (suure rõhuga). Kas teie tütre peigmees on arst? Vaimuhaigete arst, -proua Hardendop?

Fanny Hard. Ei, seda mitte... Mai kuul saab siia kandidadiks.

Notarius. (natuke karmilt). Teie ei tohi -mulle mitte pahaks panna, aga notarius -son kroonu ametnik ja kui niisugune kohustatud igat asja täiesti korralikult ja sääduse järele toimetama. Niisugust juhtumist ei või ma mitte naljaks pidada. Ei jää muud üle, kui et ma teie tädi pojaga isiklikult räägin. Kuidas tema adress on?

Fanny Hard. (väga närwilikult). Ah sa armas jumal, aga toesti, te võite mind uskuda. Teie ei saa temaga kaugenale.

Notarius. (karmilt) Kuidas tema adress on, proua Hardendop?

Fanny Hard. Ja, mis pean ma teile ütleva, ta ei ole veel säälgi, ta on alles teel... siis peame teda jumala nimel jälle tagasi tuua laskma. Mis sa selle kohta ütled, Kuno?

Kuno. Tingimata, ja kohe, ta piab kohe jälle tagasi tulema, siia majasse... ma lähen neile kohe järele jalgrattaga.

Lore. Sina, Kuno, ega sa ometi liiga ruttu ei sõida?

Kuno. Ma joutan neile ju kohe järele... see wana kroonu ei jookse ju nii ruttu... Ma sõidan jalgteed... see on lähem, nägemiseni härra notarius, ma olen kohe... (Teda nähtakse ruttu oma ratta toowad, klamrid kinni panewat, ja aiast wälja minewat. Lore saadab teda ja waatab talle järele.)

Fanny Hard. Ah, ah, missugune lugu! Kes seda oleks mõtelnud! Kuidas võib ometi

516
ühe päewaga kõik teiseks muutuda!
Notarius. Ja nüüd ütlege mulle kord, kui kaua
elas teie tädipoeg teie juures? Nagu
teie teate, asusin mina alles hiljuti siia,
ja kui ma tulin, oli ta juba siin.

Fanny Hard. Oktobril saab kaks aastat.

Notarius. Ja koige selle aja jooksul ei ole
kunagi tarwis olnud, et teie tema aset
täitsite, ma arwan, raha ehk perekonna
asjades.

Fanny Hard. Ah, notariuse härra, mis ma teile
siin pean ütleva, ... kui ma teda oma juur-
de wõtsin, oli ta ihuüksinda ja puupaljas.
muidu ei oleks ma seda tõesti mitte tei-
nud, see oli selge inimesearmastus.

Notarius. Teie olete väga hääsüdamline, väga
hääsüdamline. Ja niisuguse lõpu pääle ei
näita te sugugi mõtelnud olewat. (naerab).

Fanny Hard. Mitte üks juuksekarw mu pääl
pääl ei ole selle pääle mõtelnud, notariu-
se härra, mitte üks juuksekarw. Kas on
tosi, lapsed, wõi ei? Ilagi ei ole me, ma
tahtsin ütelda, niipalju (näitab sorme
pääle) oma kasu püüdnud. Mitte ialgi, kas
on tosi, wõi ei, Betsy? Sagedasti on meie
käsi küllalt halvasti käinud, notariuse-
le wõib seda ju ütelda, üks ole? - Aga nii-
sugune arwamine, härra Pampel, on minust
kaugel olnud, tõesti kaugel.

Notarius. Ja, ja, see on selge, muidu-
oleks te arwatawasti paremaid abinõusid tar-
witanud.

Fanny Hard. Jah, sa armas jumal, kes mõtleb
siis ka niisuguste asjade pääle? ... De
Raafid on alati näljas olnud, tema ja ta
isa... ei, teate, selle mõtte pääle ei oleks
ma elu seesgi tulnud... muidu ei oleks ma
teda ometi majast ära saatnud.

Notarius. Ta käis siin wabalt ümber, üks ole?
Mina vähemalt olen tihti näinud.

Fanny Hard. Ah sa armas jumal, miks siis
mitte. Ta ei läinud mitte häameelega
wälja. Kui ta aga aias tööd teha wois
siis oli ta rahul. Ja muu aja istus ta

omas toakeses. Aga inimesed siin tundsid teda kõik, nii kui see juba alati ühes väikses külas on. Ja ta ei olnud kellelegi koormaks.

Notarius. Ma pidasin teda alguses mõneks mungaks.

Fanny Hard. Ja, nii arwawad enamasti kõik, ja see on päris õnn. Tema käest on ka tihti küsitud, miks ta kloostriisse ei lähe, aga sellest ei taha ta midagi kuulda.

Notarius. Aga ta ei kandnud ometi nunga riidid? Kui ma mitte ei eksin, oli see üks hommikumaa ülikond, arabia, india wõi jaapani moodu, ja tema wõõ on siidist, niisugust ei kannu mungad mitte.

Betsy. Sina mamma, kas tead mis ma mõtlen... see naesterahwas, keda ta nii õnnetumalt armastas...

Fanny Hard. See naene tegi enesele tema pärast otsa, peate tema...

Betsy. Ma arwan et see temale need asjad on kinkinud, ta reisis ju nii palju.

Fanny Hard. Nii see on. Sa oled tõesti mutikas tütar, Betsy. Ja, kui jutt armastusest on, siis on noored tüdrukud kohe käepärast, ütelge isegi, notariuse härra!

Notarius. Ma tahan ainult loota, et kõik korralda saab.

Fanny Hard. Ah, selle juures ei ole ju waja kahelda. Peab lihtsalt korda saama. Jumal, jumal, lapsed, missugune õnn, missugune õnn... ja Kuno! ja teile, lapsed! nüüd ei ole teil tarwis oma pulmi kauem edasi lükata...

Notarius. Pidage, pidage, üks silmapilk, kui ma paluda tohin, nii kaugel me ei ole weel mitte.

Fanny Hard. (hirmunult). Mis te ütlete?...

Notarius. Mis on sel mehel wiga?... on ta tõesti haige? ilma selge aruta.

Fanny Hard. Noh, seda ma arwan!

Notarius. Seda piab asjatundja tõendama. Ja teine küsimus... woib ta terweks saada?

Fanny Hard. (kohkunult). Terweks saada? Ja, ja mis siis?

Notarius. Mis siis?... Siis saab ta muidugi selle raha ja võtab naese ehk läheb reisisima ehk muud midagi.

Lesk Hard. Võtab naese? Ja meie?

Notarius. (õlasid kehitsdes). Ja... tal on selleks oigus. Ei oleks voimata, et ühtegi põhjust ei leidu, pärandust talle keelata, kui ta nouab, et see talle kätte antakse.

Fanny Hard. (väga imestanult ja pahatujuliselt). Te ei taha sellega ometi ütelda, et teie nii asja eest, teist taga... kaks-sadatuhat guldinat... niisugusele... noh, kuidas ma pian ütleva, weidrale inimesele kätte annaksite?

Notarius. Proua Hardendop, mina pean sääduse järele käima. On veel rohkem rikkaid weidraid inimesi.

Fanny Hard. Aga see oleks lihtsalt skandali. Jumal teab mis ta rahaga teeks, wiskaks wast wette... wõi kingiks ära... ja seda, kuna teistel seda ometi nii hädast tarwis on... seda ei tohi lihtsalt mitte sündida... niisugune asi peab ometi keelatud olema.

Notarius. Tja... Noh, lihtsalt, kül me näeme. Koige parem oleks, kui te teda niikaugele saaksite wiia, et ta teile kohe wõlutuse annaks, wõi ennast wabatahtlikult kurateli alla panna laseks, ...siis oleks kõik rahuga otsustatud.

Lore. (märku andes). Säält tuleb Kuno juba tagasi... see läks aga ruttu... ta on ometi tore poiss!...

Kuno. (ratta päält maha hüpates). Ma jõudsin neile järele, nad keerasiwad juba tagasi, ei olnudgi veel kaugele saanud.

Fanny Hard. Jumalale tänu! Süda läheb kergemaks... seda tegid aga wäledasti, Kuno.

Woorimees. (aia taga). Noh siis siin me oleme nüüd jälle oma koormaga... Kas ma pean aga ette sõitma?

Fanny Hard. Ei, jumala pärast, mitte... jääge aga kaugele tee päale... tulgu sääl päält

maha... So, woorimees (annab talle jootraha)

-Hää, et te rutemini ei sõitnud.

Woorimees. Teate, minu hobune ei olnud mitte päris korras. (Isbrand ja Lise nende järele Kris. Woorimees jääb uudishimulikult seisma, Antje tuleb köögist).

Lise. Ah mamma, mikspärast ei tohi me nüüd sõita?

Fanny Hard. (teda kaelustades) Oh mu armas laps, nüüd ei ole seda enam vaja... nüüd olene me rikkad... seda ei ole enam tarwis.

Lise. Mitte enam tarwis? Sellepärast, et me rikkad olene? Kui naljakas, ammma!

Kris. Mis see kõik tähendab, ema?... Mis siis nüüd jälle lahti on?

Fanny Hard. Oh Kris, Kris... ma wõn sulle ütelda! Meil peab kurateli olema, kui meil ometi kurateli oleks olnud! Kas tead, kust seda saab, Kris?

Kris. Kurateli?!

Fanny Hard. Ah, Kuno, ütle sina parem talle... Kuno läheb Krisiga kõrwale ja jutustab talle elawate liigutustega asja).

Fanny Hard. Sää! on siis nüüd see inimene, notariuse härra... Is, siin on notariuse härra, ta on meile suurt uudist teatama tulnud. (Tüdrukule ja woorimehele): Ei, Antje, minge teie nüüd aga kööki... ja teie wõite ka minna, woorimees, kas kuulete?... (Antje ja woorimees ära)

Notarius. (kui ta tükk aega Isbrandi on waidelnud) Olete härra Isbrand de Raaf?

Isbrand. (tumeda, umbuskliku ilmega, nagu ennegi). Kes küsib seda minult? Ja mis tarwis?

Notarius. Minu nimi on Pampel, mina olen siine notarius ja toon teile väga tähtsa teate.

Isbrand. Väga tähtsa?... Väga tähtsa? Olete te teada saanud, mispärast üksildased kannatawad?... On see päew teada, kus inimesed üksteisest aru hakkawad saama? Wõite teie mulle seletada, miks armastus nii walus on? Seda nimetan mina väga tähtsaks teateks.

Ärge tulge mulle mitte vähemate asjadega, mees, kui teie mitte kiitleja nime ei ta- ha saada.

Notarius. Ma tulin teile teatama, et teie isa surnud on.

Ysbrand. See on kõik?... Oleks te mulle teata- nud, et see mees kunagi tõesti elanud on, enne kui ta suri, - seda nimetaksin ma tähtsaks.

Fanny lard. (õlasid kehitades) Müüd näete te ju isegi, müüd näete te ju isegi...

Notarius. (käeliigutusega teda vaikima sundi- des). Teie isa on teid kaunis suure waranduse pärijaks määranud.

Ysbrand. (waatab temale ja teistele tükk aega otsa, pahwatab siis kowasti, pilkawalt naer- ma). Haha... hahaha... see on kunsttükk, mees, mind niiwiisi naerma ajada, nõnda ei ole ma palju aastaid enam naernud! Kahju ai- nult, et see esimene naer nii kole mõru maitseb. Müüd ei tee ma seda ialgi enam. Iga nutt on magusam - kui niisugune naer. - Oli see sellepärast?... Oli see sellepä- rast?... Ha, müüd ma mõistan! O, missügused inetud loomad need on, kes ennast nii pet- likuks kui inimesed kiita woiwad. Dämonid on nad ja tondid, kes iga silmapilk oma kuju muudawad. Ma olen neid puudutanud, ma olen nendega rääkinud, see on kardetaw igaks hoiaku ennast sõpruse eest tontide- ga, dämonidega, kurjade waimudega. Hoidku ennast see nende eest, kellel oma hinge terwis kallis on.

Fanny lard. Müüd te kuulete isegi, notariuse härra... müüd te kuulete isegi.

Notarius. (teda vaikima sundides). St, proua Hardendop, laske mind müüd rääkida... Härra de Raaf, ma ei kõnele mitte nii kõrgelerat- sutawat keelt kui teie, ma pean niisuguseid asju praktiliselt ja käinelt harutama. Ma näen teie üles-pidamisest, et see rahaasi teile kaunis tähtsuseta on... et ta teid ei huwita. (Waheaeg, mille jooksul Ysbrand wai- kib). Kas ei oleks sellepärast kõige parem,

kui te oma täditüttele, ehk tema pojale
sai wolituse annaksite, mis mind õigustaks,
kõike seda härrastega siin ära õiendada,
ilma et ma teid edaspidi tülitada tarwi-
taks? (Järgneb väga põnew waikuse silma-
pilk, kõik kuulawad hinge kinni pidades).

Ysbrand. (waheaja järele järsku notariuse-
le). Mis on teie kohus?

Notarius. (pikkamisi ja ettewaatlilikult). Minu
kohus on, selle eest hoolt kanda, et wa-
randused õigete omanikkude kätte lähe-
wad ja sinna jääwad.

Ysbrand. Siis täitke oma kohust. (Hirmu ja
rahutuse liigutused juuresolejate seas.)

Notarius. Tahate te sellega ütelda, et te
isiklikult oma pärandust minu käest was-
tu wotta tahate?

Fanny Hard (meeltheitwa käeliigutusega) Aga
notariuse härra!

Notarius. (teda waikima sundides). St! Ma
räägin härra de Raafiga!

Ysbrand. Tehke enesele selgeks, mis teie ko-
hustus on ja täitke seda siis. Minu kohu-
seid ei tarwitse keegi mulle meelde tu-
letada, kui ma mitte ise selle järele
ei küsi.

Notarius. Te tahate siis kui pärija oma õi-
gust isiklikult tarwitada ja ei taha
mingit wolitust kellelegi anda?

Ysbrand. Ma olen ära rääkinud. (Ta pöörab
ennast ära, wõtab labida ja hakkab kae-
wama, teisi täiesti tähelepanemata jät-
tes. Need teewad koiksugu liigutusi, na-
gu tahaksiwad nad ütelda: -Nüüd on ju
näha, temaga ei ole midagi pääle hakata).

Notarius. Kahjatsen väga, proua Hardendop,
kui ma ei näe praegusel silmapilgul tõ-
esti mingit wõimalust teie kasuks mida-
gi teha.

Fanny Hard. Aga mu jumal, notariuse härra...
Betsy, nii õige Lise ühes tupp... Te ei
taha ometi?... (Lise ja Betsy ära, teised ko-

guwad ennast notariuse ümber. Ysbrand kae-
wab rahulikult edasi)

Kuno. Teil ei ole oneti nõuu raha talle nii
lihtsalt kätte anda? Teie olete ju nüüd
ise oma silmaga näinud...

Kris. Ta ei ole mitte terve mõistusega, mina
kui aest...

Notarius. Te ei pane küll mulle pahaks, kui
ma oma kohuseks pean, selles asjas täies-
ti korrakindlalt talitada... Teil ei ole
weel mitte arsti tunnistust, eks ole?..
Noh siis? Siis on weel ainuke tee, mis
meil üle jääb: põhjalik läbikatsumine as-
jatundja poolt...

Kuno. Ja kas tahate nii kaua oodata? Te pia-
te nüüd juba isegi nägema, et andeksand-
mata oleks raha temale kätte anda.
Kas raha juba Hollandis on?

Notarius. Ta on ühes pangas, ja mina woin
igal ajal teatud summa üle otsustada.
Aga ma olen teiega ühel arwamisel, et
olusid arwesse wõttes, wäike wiiwitus
lubatud tohiks olla.

Kuno. Ja, aga teate, härra notarius, asi on ni-
melt nii, et meie just praegu nii wäga
kitsikuses oleme. Ma olen ühe wäikse et-
tewõttega kahju saanud, see üllatus oleks
just praegu... iga wiiwitus wõiks meid
onnetusesse lükata...

Notarius. Kahetsen wäga, härra Hardendop, aga
ma tahan igapidi täiesti korrakindlalt
toimetada... Ainuke, mis ma teile soowi-
tada woin, on, et te läbikatsumisega rut-
tate ja mulle siis teadustate. Ma ootan
natuke... ütleme näituseks... ühe nädala.

Kuno. (waewalt kuuldawalt, wihaselt). Jumal
nuhelgu mind! Uks nädal... See äraneetud
idiot!

Notarius. (minnes). Hul on au, proua Harden-
dop... (kumardab, ära).

Fanny Hard. Ei, ei, aga see on küll, aga see on
küll!

Kuno. Seda sa said nüüd sellest, niisugune

-wilets idiot...

Lore. Aga Kuno, Kuno, ära ole ometi nii!

Kuno. Ja, see on aga ka... äraneetud veel kord!

Fanny Hard. Tulge lapsed, nüüd läheme õige sööma, kas tulete?... Ys, kas tulete lauda? (Ysbrand ei anna mingit märki). Ma pean sulle aga ütleva, et see sugugi ilus sinu poolt ei ole... Kas see on nüüd see palk kõige minu waewa eest? See on tõesti patt ja häbi! Nagu ema olen ma sinu eest hoolitsenud, nagu ema! Wuih, sa peaksid häbenema, Ys!

Kuno. Ah, jäta ometi see lupard sinnapaika! (Nad lähewad kõik sisse, kui Ysbrand üksi on jäänud, paneb ta labida maha, langeb sinna kõrwale põlwili ja hakkab nuuksutama. Tasane muusika hakkab kostma, kaob siis aegapidi jälle).

Ysbrand. O waene ilmajumal! Waene ilmajumal! Mis pead sa kannatama! Ma tunnen seda oma hinge igaliikmega, sa sünnitad, wõi sind sünnitatakse, nii täis hirmu, nii täis ahastust. Ja kõik tunnen ma, kõike selles wäikeses olewuses. - Nagu kiriku torn, mis tipu pääle on pööratud, nii lasub sinu walu minu südame pääl. Kas on see õnnistus? Kas on see eesõigus, see ülisuur ornus? Kas on kõik need piinad niisama palju kui wäljakutse, mis minu rõõmu ta peiduurkast wälja meelitada püüawad? Kas peab minu hing kaleks saama, nagu mõne rusikawõitleja nägu? Aga maa peaks häbenema selle mudase kae pärast, mis tema näo üle wälja on laotatud. Diotima... Tänu sinu troosti eest... (Muusika tuleb ja kaob). Ma saan juba lõpuni vastu pidama, tiib ei ole veel halwatud, piirist ei ole veel üle astunud. - Kord saawad, hädä läbi sunnitud, liikmed kaswama, mis seda elu kanda suudawad. - Kord tuleb rõõmuwägi oma telkidest, wirgelt. Siis hõiskame meie!... hõiskame!... Waene, sünnitaja ilmajumal... kui kaua

weel need walud? Ma tahan kannatlik olla. Nutt on magusam kui naer...nüüd olen ma seda õppinud. (Kuna ta jälle labida üle kumardades nutma hakkab, tuleb Lise majast ruttab tema juurde ja paneb käe tema õla-
le).

Lise. (küsiwa, peenikese häälega) Oled sa kurb?

Ysbrand. Kurb ja roomus ühtlasi.

Lise. Mikspärast sa kurb oled, Ys? Kas sa ei ole häämeelega siin?

Ysbrand. Ei, Lise, jumalale tänu, ei.

Lise. Kas sa oleksid parema meelega ära sõitnud, nagu minagi.

Ysbrand. Ma oleksin häämeelega säääl olnud, kus nii üksildane on ja nii ilus ja nii waba.

Lise. Läheme ometi weel mõlemad sinna, Ys?

Ysbrand. Sinna?... See on kaugel, Lise.

Lise. Meie wõime pikkamisi käia ja wahel puhata.

Ysbrand. Aga see maksab raha, säääl elada.

Lise. Ema ütleb, et me nüüd rikkad oleme.

Ysbrand. Mul ei ole raha, Lise.

Lise. Mul küll, Ys, mul on neli guldnat. Kas läheme!

Ysbrand. Ma ei tunne teed.

Lise. Mina küll, Ys, ja me wõime ju ka küsida. Kas tuled kaasa?.

Ysbrand. (üles tõustes). Ma tulen, Lise.

Lise. See on aga ilus, Ys! Ma räägin sulle tee pääl juttusid, ja kui ma wäga ära wäsin, siis kannad sina mind, eks?

Ysbrand. Seda ma teen...

Lise. Selleks on sul jõudu küllalt, eks ole?

Ysbrand. Selleks on mul jõudu küllalt. Ja kandmine teeb weel tugewamaks.

Lise. Siis tule. Ega sa nüüd enam ei nuta?

(Nad lähewad käsi käes aiast wälja ja sammuwad rahulikult edasi. Kuna weel Lise peenikest häälekest kuulda on, langeb eesriie pikkamisi)

3. W A A T U S.

Seesama pilt, mis teisesgi waatuses. Kui eesriie on tõusnud, jääb näitelawa mõneks minutiks tühjaks. Majast kuulub rääkimist ja naeru, taldrikute ja nugade klõbina#. Woorimees tuleb aeda ja helistab rõdu kõrwal olewa ukse juures. Antje awa jääb aga ise sisse.)

Woorimees. Kas teie saksad kodus on, preilikene? Ma olen sõitjatega siin. Uued külalised. Tuliwad praegu jaamast. Kas nad sööwad praegu? So, so, siis peawad need küll wähe ootama. (Ta läheb aia juurde. Härra ja proua Belmont von Hees tulewad pikkanisi ja kindluseta sammul lähemale).

Woorimees. Nad sööwad praegu, ütleb tüdruk.
Pr. B. v. Hees. Hää. Siis ootame ühe silmapilgu siin aias.

Woorimees. Kas ma pean ootama, armuline proua?

Pr. B. v. Hees. Ja muidugi, meie sõidame wistist kohe kolmekesi tagasi. Kas te ehk juhtumise kombel teate, kas see weel siin majas on? teie teate ju see inimene, kes nii natuke naljakalt riides käib?

Woorimees. Ah, kas te seda arwate? Sa armas jumal, jah, see on weel siin. Siidipappi arwate teie, ja muidugi, jah, nii kutsutakse teda siin külas, siidipapp. Jah, seda sõidutasin ma alles eila, sellesamas wankris. Kas ta nüüd jälle ära peab sõitma? Ah, mis te ometi ütlete, see päris hästi.

Pr. B. v. Hees. Hää küll, woorimees, oodake aga siis silmapilk. (woorimees' ära).

Fanny Hard. (rõdu päälle tulles). Ei, aga mis ma näen!... Härra ja proua Belmont von Hees. Nii tõesti kui ma elan, sa armas taewas, see on päris uskumata... Praegu ütles weel Betsyile... paistab peaaegu, nii kui sõidaksiwad härra ja proua Belmont von Hees jälle siia... ja tõesti, sääl te nüüd

olete... Ja kuidas te käsi läinud häda-
last saadik käib? Waheajal on päris su-
wi tulnud, ja nii järsku, eks ole? Teie
wabandate, me tuleme praegu söömast,
oleme praegu lõpetanud, ma ei palu teid
parem mitte sisse tulla, koristatud laua
juurde, sääal lõhnab nii söögi järele. Wäl-
jas on wärskem, mis te arwate?

Härra B. v. Hees. (wäga mõõdukalt). Meie jääme
häämeelega aeda. Meie asi on ruttu oien-
datud, ärge laske ennast igatahes mitte
eksitada.

Fanny Hard. Aga te istute ometi silmapilgu
siin, kui ma paluda tohin; rōdu pääl on
nii hää õhk ja ometi päris wilu. Kas ma
tohin teile midagi pakkuda?... Wõtke üks
apelsin?... Betsy, tule ometi siia ja waa-
ta, kes siin on... meie minewanädalised
kostilised... ja siis waata, kas midagi
magusast söögist järele on jäänud - wõi
too parem juba kohe paar apelsini ühes;
ei, ei, kuidas see mind rōõmustab!

Pr. B. v. Hees. Ei, tõesti, proua Hardendop, ärge
ennast waewake, Teie olete wäga lähke, aga.

Fanny Hard. So, so... aga istuge, palun... ehk üks
klaasike weini? Ja?... meie oleme täna
erakorraliselt oma weinikeldris käinud...
seda ei juhtu muidu mitte nii tihti... Aga
täna, lihawõtte pühiks, ja selle ilusa il-
maga... Betsy, too õige weini wälja ja paar
klaasi. (Betsy tuleb weini ja apelsinide-
ga).

Hr. B. v. Hees. Ei, ei, tänane wäga, meie ei taha
tõesti mitte midagi. Meie tuleme nimelt
ühe asja pärast, mis teid muidugi rōõmus-
tab ja mis mone minuti pärast ara oien-
datud on.

Fanny Hard. Ma mõistan juba... Teie olete asja
ümbel mõtelnud... Teie tahate teada, kas
toad weel saada on... Ja sääal pean teile
kahjuks ütleva... natuke hilja on, liiga
hilja. Kui te nad ometi kohe oleksite
wõtnud... aga selle ühe nädala jooksul
on jälle palju juhtunud...

Pr. B. v. Hees. Oh ei, ei, teie eksite... sellepärast ei tule me sugugi mitte.

Lesk Hard. So?... Mitte? Ja mis pärast siis, kui ma küsida tohin?

Hr. B. v. Hees. Seda tahan ma teile ütelda. Meie oleme täis imestust selle suuremeelse lahkuse üle, mida te nii pika aja jooksul ühe meie perekonna liikme vastu üles olete näidanud.

Fanny Hard. (kahtlustana hakates). Ah, mis te ütlete! Noh, ja?

Hr. B. v. Hees. Aga meie oleme nüüd küpse järele mõtlemise läbi otsusele jõudnud, et meie niisugust ohwrit teie poolt tõesti mitte kauemini vastu võtta ei tohi.

Fanny Hard. (natuke pilkavalt). Ah, mis te ometi ütlete, mis te ometi ütlete!

Hr. B. v. Hees. Ja, kas teate, meie oleme nüüd aru saanud, et see õieti meie kohus on, ka midagi meie weresugulase hääks teha, nimelt sellepärast, et ta meiega veel palju lähemalt sugulane on. Ta on, nagu teie wiimati päris õieti tähendasite, meie lihane wenna poeg.

Fanny Hard. So, so, so!

Hr. B. v. Hees. (rohuga). Ja muidugi, proua Hardendop, meie lihane sugulane, minu naese wenna poeg. Meie tahtsime teile nüüd ette panna, et meie kristliku armastuse ja hoülsuste kohuse, mida teie nii kaua aja jooksul suuremeelselt olete täitnud, mõneks ajaks oma pääle tahame võtta... Waheldades on nii sugune asi kergem kanda, mis te arvate?

Fanny Hard. (nagu enne). Ah, ah kui liigutaw, kas kuuled Betsy? Härra ja proua Belmont von Hees tahawad Isbrandi oma juurde võtta... Ei, aga see on tõesti liiga liigutaw, seda pean ma ütleva, päris uskmata!

Hr. B. v. Hees. Ja kas ma tohin küsida, mis see enam ehk vähem pilkaw kõne tähendama peab, millega teie meie tõsise ja häätatlise ettepaneku pääle wastate?

Fanny Hrd. Tõsise ja häätahtlise... Ma ei kaht-
le selle juures... Aga kas ma pean teile
nüüd tõsiselt ja häätahtliselt mi-
dagi üttelema? Just sedasama, mis ma teile
wiimati ütlesin: hää ma olen, aga lollike
sellepärast ammugi weel mitte... Ja kui
ta nüüd wast arwate, et post siin niisama
hästi ei tööta, kui Amsterdumis, sest et
koht natuke kõrwaline on, siis olete liht-
salt eksinud, ja muidugi eksinud.

Hr. B. v. Hees. (oma naesele). Liiga hilja! ma
ütelsin sulle juba... Ma jääme hiljaks!

Fanny Hrd. (haawatult omal toolil sinna ja
täna nihutades.) Ja muidugi... ja muidugi
minewal nädalal meie üle nina kärsutada
nii ruttu kui võimalik ära jooksta, kui
ta sisse tuli... kokkuleppimist pansioni
asjus ilma põhjusega tagasi wõtte... ja
nüüd ühekorraga lähedalt suguluse pääle
koputada... Noh, ma ei ole just ka mitte
eilne, peate te teadma. Jumal hoidku, nii-
sugused ei ole me siin kah weel mitte...
Sää! teie olete oma arwe küll põhjalikult
walesti teinud... olete kül eksiteele sat-
tunud. Ei, runal olen ma küll, aga ometi
mitte nii.

Pr. B. v. Hees. (talle terawalt wahela rääkides).
Hää küll, proua Hardendop, kui teie lahtis-
te kaartidega mängite, siis teeme meie se-
dasama. Teil oliwad teied, ja arwatawsati
palju warem kui meil, ja säält peab küll
ka teie ennastsalgaw inimesearmastus ja
teie kõrge kristliku meele seletust ot-
sima. Aga kui teie ehk omalt poolt arwa-
te, meie oleme sellega rahul, et teie meie
armast weresugulast sel wiisil kurnate
ja et teie tema õnnetut seisukorda kur-
jasti tarwitate, siis olete teie oma ar-
we walesti teinud, seda woin ma teile ü-
telda.

Fanny Hrd. So... so... Ja mis te siis mõtlete
nüüd teha, kui ma küsida tohin?

Hr. B. v. Hees. Me oleme oma abinõusid tarwi-
tusele wõtnud, proua Hardendop. Saadud

- tea detest olen näinud, et teie meie sugulast seadusevastaselt kurateli all hoiate, ilma et kõigewähemat sääduslikku tõendust ta nõtruse ehk otsusewõimetuse kohta oleks.

Fanny Hard. Noh... ja mis edasi?

Pr. b. v. Hees. Meie tahame sellega ütelda, proua Hardendop, et me selle eest hoolitsema saame, et me sugulane Ysbrand niipea kui võimalik teie ahnete käte wahelt wabaks saab.

Fanny Hard. Et teie heldete käte wahele sattuda... Noh, see on mul aga ilus lugu, ilus lugu, seda pean ma ütlemä! Ja kuidas te mõtlete siis asju ajama hakata?

Hr. B. v. Hees. Kõige sääduslikkude abinõuudega mis meil käe pärast on.

Pr. B. v. Hees. Kõige päält seletame asjaloo oma wennapojale ära. Ta on, nagu te teate, waba inimene, ja ma arwan, sääl ei tarws kahelda, kuhu poole ta kuldub. - Kui ma mõtlen, missugusel häbemata kombel temaga siin ümber on käidud... Pööningu toakesesse elama pandud, kui teenijat tarwitatud, kui mõni hirmutis wälja ehitatud, ehk koguni pilgatud ja piinatud... pfui!

Fanny Hard. Siis teie tahate Ysbrandi ise küsida. - hää küll, armuline proua... suurepäraline... wõite rõõmu saada... kas kuuled, Betsy?... Nad tahawad Ysiga ise rääkida... Kutsu ta aga siia... ja ütle talle, et tema toredad sugulased Amsterdamist tulnud on, sest et neile äkki meelde on tulnud, et tema neile sugulane on. Aga õige ruttu, kas kuuled?... Ta on wist küll tagapool aias liseaga, lehthoones, sääl istub ta alati temaga... wõi peenarte ääres... Noh, sellest wõite rõõmu saada.

Betsy. Hää, mamma (Ta läheb aeda ja hüüab: Isbrand! Ys! Lise! Teised ootawad wäga waevalises olekus)

Fanny Hard. Oodake aga, sellest wõite rõõmu saada.

Betsy. (tagasi tulles) Ma ei näe neid kusgil,

mamma, ei lehthoones ega peenrate juures..
mitte kuskil.

Fanny Hard. (natuke hirmunult). Mis sa sääl
ütled?...aga nad oliwad ometi weel aias,
kui me lauas istusime...mä mõtelsin weel
nii iseeneses, las nad olla pääle, siis
woime wabamalt rääkida, ..nad woiwad siis
kahekesi pärast süüa...Kas nad ehk taga-
uksest tema tuppa ei läinud?...Waata ome-
ti ruttu järele, Betsy.

Betsy. Jah, mamma. (Läheb majasse. Kuno, Lore, ja
Kris tulewad rõdu pääle)

Fanny Hard. Lapsed, kas teie ehk ei kuulnud
Isbrandi ja Liset ülese minewat?

Kuno. Kas nad aias ei ole? Nad oliwad ometindel
soogi ajal wäljas... (õikab). Ys! Ys! Lise!

Fanny Hard. Ja, seda arwasin ma praegu ka kind-
lasti...ma ütlesin weel teile, an las nadrod
kahekesi olla, siis woime wabalt rääkida.

Kuno. (ruttu äeda minnes). Ja, ja mina ütlesin
sulle weel...pea sa neid kahte aga sil-
mas. Ys! Lise!

Betsy. (tagasi tulles). Ei, mamma, ülewal ei ole
nad ka mitte.

Fanny Hard. (nüüd wäga erutatult). Suur jumal,
kus nad woiksid ometi olla? Kris, otsi
sina weel kord maja põhjalikult läbi...
ja sina aed, Lore...Kuidas see ainult woii-
lik on, seda ei tee nad muidu kunagi...
Ys! Ys! Lise!

Kuno. (aiast tagasi tulles). Mitte kuskilt lei-
da. Kadunud... Ma hoiatasin sind weel.

Fanny Hard. Ah sa armas taewas...Kas sa ka
ise ei woinud neid wähe silmas pidada?
Kas nad tõesti peaksiwad ära läinud olema.
Waata ometi wälja maantee pääle.

Kuno. (maantee poole wahtides). Ys! Lise!
(Igalt poolt on Ys ja Lise hoikamist kuul-
da. Fanny Hardendop jookseb suures ärewu-
ses sinna ja tänna. Härra ja proua Belmont
von Hees istuwad puiselt omal kohal ja waa-
tawad üksteisele palju ütlewalt otsa).

Fanny Hard. Oh sa armas heldus! Oh sa armas

heldus! Seda jälle!... Praegu nägin ma neid weel aias. Ja Betsy küsib weel: kas need siis kahekesi sööma ei tule?... Ja siis ütleb Kuno weel: Ah jäta ometi see wana nuustik sinnapaika, tõsi wõi mitte Kuno? Aga selle pääle ütlesin mina weel: Jäta ta israhule, temaga ei ole esictsä ometi midagi päälehakata. Ja siis läheb Lise tema juurde ja mina ütlen weel nii: me jätame need kahekesi weel wäheks ajaks wälja, siis wõime wabamalt rääkida. Ja nüüd, toesti, nüüd on nad läinud.

Kris. (tagasitulles). Mitte kuskilt leida... Nad on wist külasse läinud, arwan ma. Sa ei peaks niisugust inimest ka ilma ülewaaatuseta jätma.

Fanny Hard. Jah, sa armas jumal, kes mõtleb siis ka seda... ta käib ju alati wabalt ümber. Ys! Ys!

Lore. (tagasi tulles). Liset ei ole ka kuskil näha... ära warastatud, kas kuuled? (Antje ja woorimees tulewad uudishimulikult sisse).

Fanny Hard. Ysbrand on lapsega ära põgenenud. Kas te ei ole teda näinud?

Antje. Praegu alles oli ta aias, ei ole mitte tundigi mööda.

Woorimees. Siidipapp plehku pannud... ja wäikesse preili kaasa wotnud... ei, aga see on küll! kes seda oleks uskunud, et ta niisugune kelm poiss on... uskunata! päris uskunata!

Fanny Hard. Lapsed, külasse! bürgermeistri juurde, politseisse... Kris, mine sina kordniku juurde, neid peab kätte leidma... ja teie woorimees, sõitke teed mööda wälja... Te saate kümme guldnat, kui te nad tagasi toote...

Woorimees. Paganä pihta! kümme guldnat siidipapi eest... (ära)

Kris. Ma tean juba... (ruttab ära)

Fanny Hard. Mõttele ometi, Kuno, kui ta enesele midagi wiga on teinud!...

Kuno. See ei oleks mitte kõige pahem, minu pärast võib ta ennast ära uputada.

Fanny Hard. Aga kui teda ei leita, mis saab siis tema rahast?

Kuno. Ja see on küll jälle õige, teda peab lihtsalt kätte leidma. Ehk on ta niisama jalutama läinud, teda tunneb ju siin igaüks.

Fanny Hard. Ja mõtle ainult kui ta oma raha ära oleks toonud!... Taewane jumal, ta oleks walmis raha esimesele wastu tulejale kerjusele ära andma. Kakssada tuhat guldnat! Kakssada tuhat guldnat! Suur jumal weel kord!

Kuno. Kas tead, mis ma mõtlen? Et ta notariuse juurde on läinud, seda usun ma. Selle juurde lähen mina ja sina bürgermeistri juurde, Betsy... ja ütle talle, et ta ühe kõrdniku raudtee jaama saadaks, nad tunnewad teda ju siin kõik. Ütle talle, et ta ühe alaealise lapse ära on wiinud ja et nad ta kohe tagasi peawad tooma, maksku mis maksab... Ma lähen nüüd notariuse juurde, et waadata, kas ta säääl on. Ja sina, Lore, jookse kord läbi küla, kas kuuled, teisele poole, ja teie tuletate siia tagasi... Mamma jääb kodu, selleks juhtumiseks, kui nad ehk siia peaksiwad tulema, see ei oleks ju ka wõimata. Edasi, lähme!... (Kris ja Kuno lähewad ära igaüks oma ratta pääl, Lore ja Betsy jalgsi)

Fanny Hard. Antje, minge aga te nüüd kööki ja peske sööginoud ära, ega te neid ometi ei leia... Ah sa armas jumal, sa armas jumal, sa armas jumal, on küll lugu! (Antje ära)

Hr. B. v. Hees. Proua Hardendop... mul on aimdus, et see kõik enne kokku rääkitud temp on, kometimäng, millega te meid eksiteele wiia tahate, ja et te meie waese weresugulase kuhugile kinni olete pannud. Aga ma ütlen teile, et ma siit majast enne ei liigu, kui me temaga rääkinud ei-ole. Ja kui me ka politseiga maja läbi peaksime laskma otsida.

Fanny Hard. (ötsekoheste imestusega). Kometimäng!... Suur jumal! Kometimäng! Aga mis te ometi mõtlete?... Kas niisuguste asjadega võib nalja teha... kakssadatuhat guldinat... Õige mul hää! Kometimäng!

Pr. B. v. Hees. Ja mina ütlen teile, kui see toesti mitte kometimäng ei ole, siis leiama selle ülekohtuse olewat, kas mõistate mind? ülekohtuse, et teie niisugust inimest kui meie armas sugulane, ilma ülewaaatusega ümber lasete käia.

Hr. B. v. Hees. (kindlalt). Selle üle saate te wastust andma... wastust, ja võib olla, koguini kohtu ees.

Fanny Hard. Ja usute te siis, et see mulle nalja teeb, et ta plehku on pannud, ja päälegi minu oma lapsega? Minu kõige nooremaga, kõige armsamaga... Ah mu waene Lise, jumal teab, mis lapsele juhtuda võib.

Pr. B. v. Hees. (oma mehele). Mulle paistab, mees, et see meile kõige parem oleks, kui me nüüd kohe bürgermeistri poole pööraksime.

Hr. B. v. Hees. (temast mitte hästi arusaades). Tahad sa bürgermeistri juurde minna, kallike?

Pr. B. v. Hees. Ja muidugi... mõista mind ometi... kui me waene sugulane ülesleitakse, oleks ometi parem, et ta sugugi enam siia ei tuleks, waid kohe paremasse paika sattuks.

Fanny Hard. Paremasse paika, ja muidugi, ja muidugi... uskumata, õige mul hää!

Pr. B. v. Hees. Ja muidugi, proua Hardendop, paremasse paika... ja parema ülewaatuse alla... Tule mees, kas lähme nüüd ühes?

Fanny Hard. (wäga pahaselt). Kas te tahate sellega ütelda, et teie teda kohe politsei abiga Amsterdami tahate wiia?

Pr. B. v. Hees. Õige. Seda olete hästi arwanud.

Hr. B. v. Hees. Sul on õigus... Sul on õigus... , tule armsam. (Lähewad ära).

Fanny Hard. (neile järele hoigates). Sa armas jumal, sa armas jumal... Missugused häbemata inimesed, missugusne alatus, ja ühtegi last ei ole kodus! Ja ma ei saa ära minna.

Mis ma pean küll tegema?... mis ma pean küll tegema?... Nüüd wõtawad nad ta ühes... Sää! on nüüd see palk su häduse eest!... Jumalale tänu, wanker ei ole sää!,... ja kiirjooks- ja ei ole ta õnnest mitte. (nendele kahele järele hõigates). Paremat kätt,... paremat kätt!... Te lähete walesti... (iseenesele)

Kui Kuno ja Kris ometi siin oleksiwad rattaga... Aga ma tean midagi... Ma lähen ise... Antje peab siis siin walwama... Antje!
Antje!

Antje. Mis siis on?

Fanny Hard. Antje, te peate nüüd siin walwama, laps. Ma pean bürgermeistri juurde mine- ma. Ja kui nad Isbrandi siia tagasi peak- siwad tooma, siis laske nad kohe temaga wõo- rastetuppa minna, ja käänake uks lukku, kas moistate? Ja woti hoidke oma käes ja ärge andke teda kellegile muule hingele ära kui minule, saite aru... Olge nüüd kord wiks.

Antje. Ja muidugi, ilus... Kas te enesele midagi ümber ei wota?

Fanny Hard. Ei, laps, ei ole aega, ei ole aega... asi rutuline...

Antje. Missugused lihawõtte pühad! missugused pühad! Uskumata!

Lesk Hard. Ja toepoollest, jalad wärisewad mul all.

Woorimees. (aia taga). Sõ, siin ma olen siis jälle. Me toime nad juba tagasi... siin wankris...

Fanny Hard. On nad teil käes? See ei woi ometi tosi olla! O! O! Mees, kas see tõsi on? Ju- malale tänu... Jumalale tänu... (Hõikates)

Antje! Nad on siin... nad on jälle siin!

Woorimees. Natuke maad külast wäljas... Luiters- si härra ja kordnik oliwad neile juba jä- rele jõudnud... Nad on nüüd kõik siin, Luiters- si härra ja kaks kordnikku... ja ära waras- tatud tütarlaps ja siidipapp... kõik minu wankris... Kas ma nüüd ette pean sõitma?

Fanny Hard. Ei, ei, mitte ette sõita, mitte et- te sõita, jumala pärast mitte! Sää! tuleb Kuno ka juba rattaga... Ja tütarlapsed... (Käega wehkides ja hüüdes). Betsy! Kris!

Lore! Nad on jälle käes! Nad on jälle käes! Sähke, woorimees, siin on teie joot- raha.

Woorimees. Pagana pihta! Noh, suur tänu kah. nüüd wõib ta minu pärast weel kord plehku panna, küll ma ta jälle tagasi toon.

Kuno. (rattaga). see oleks siis jälle korras ja nüüd tulewikus paremini järele waadata, kas kuuled?

(Lore ja Betsy astuwadüles).

Lore ja Betsy. Kas tosi? On nad jälle tagasi?

Fanny Hard. (pahemal ja paremal pool kaisutades). Ja, ja, jumalale tänu... Oh lapsed, lapsed! Missugust hirmu ma kannatasin, see olgu wiimane kord ja mitte kunagi enam... ei, aga niisugune lugu ka! Antje, andke mulle ruttu klaas wett, muidu ma kukkun pikali... jalad warišewad mul all. (Aia taga ilmub Ysbrand, mõlemilt poolt käest hoiawad teda kordnikud kramplikult kinni, tema järele Kris. Wiimati Lise kowasti muutsudes. Woorimees ja Antje waatawad uudishimulikult päält).

Fanny Hard. Oh Ysbrand!... Ysbrand!... mis sa mulle oled teinud!... Kas see on nüüd see palk kõige hää eest, mis ma sulle olen teinud? Lise, sa oled wallatu laps, halb wallatu laps... mine, katsu et sa üles saad... skandal, missugust hirmu sa oma waest ema lased kannatada.

Lise. (Nuutsudes) Ah mamma... mis sest siis on... oli nii ilus...

Fanny Hard. (ta käest kinni haarates). Katsu et sa kohe tuppa saad, sina wallatu laps. Pfui!

Ysbrand. Ara puudu last!

Fanny Hard. (Liset hirmunult lahti lastes). Noh... mis see siis tähendab?

Ysbrand. Piina mind... mulle teed sa hääd sellega, piinake mind, teie nurjatud... mulle teete hääd sellega! - Piinake mind, need on esimesed hääteod, mis teie poolt mulle osaks saawad. Wiletsad loomad! - Piinake mind! Lööge mind! Siduge mind! Mii

-J on hää.-Need on esimesed hääteod. Ma tä-
nan teid, teie jälgid olewused. Waenlased
piawad üksteist wihkama ja mitte hääd ja
lahked paistma... Wihawaen on siin tõde,
kare kibe tõde. Hoobid, sõimamine, tõukami-
ne on siin otsekoheesus. Lahkus ja häädus
on wale - Nüüd alles olete teie ausad mi-
nu wastu, ma tänan teid selle eest. - Kõi-
gi oma häätegedega olete teie mind piina-
nud, oma wägiwallatategudega kergendate teie
minu südant. - Nüüd ilmute teie ilma näo-
katteta, wäiksed, haletsemisewäärt looju-
sed, nüüd woin ma teid wihata oma kohuse
ja jumala tahtmise järele. - Kes õpetas,
et tasandus ja lahkus hää on waenlaste
wahel? See oli walelik, mu süda ütleb se-
da mulle. - Ei, waenlane waenlase wastu,
ja jõud jõu wastu, mitte rahu, olgu siis,
et igawikus. - Edasi, teie kelmid, ma seisän
siin üksinda ja jõuetult ja ilma sõpra-
deta, edasi! Mulle on kõik armsam kui lah-
kus (Nende sõnade jooksul, mida kõik pool
hirmunult pool pilkawalt on kuulnud, as-
tuwad härra ja proua Belmont von Hees, no-
tarius ja Bürgermeister sisse).

Bürgermeister. (käsikiwa moega närwiline wana
härra). Mis siin oieti on juhtunud? Mina
olen bürgermeister, ... laske mind, palun,
siit läbi.

Pr. B. v. Hees. Missugune õnn, härra bürgermeister,
et ma teiega kokku sain. Te tulete just pa-
rajal ajal. Waadake ometi ainult, mis siin
tehakse. Ja kahe kordniku wahel, kas see
ei ole häbi? Ilmasüüta inimene, waba inime-
ne, härra bürgermeister, waba inimene...

Hr. B. v. Hees. Ja meie lähedane sugulane, härra
bürgermeister, meie weresugulane, lihane
wennapoeg.

Pr. B. v. Hees. Lihane wennapoeg härra bürger-
meister, minu oma wenna poeg... Wangi wõe-
tud nagu kelm, nagu alatu kurjategija!
Kas see ei ole häbi?

Bürgermeister. Tju... tju... tju... hm, hm, hm...
Mis see kõik tähendab? (Kordnikkudele).

Mis see peab tähendama, mehed. Mispärast te seda inimest kinni hoiate? Mis ta on kurja teinud? (Kordnikud lasewad Ysbrandi häbelikult lahti).

Politseikordnik. Jah, bürgermeisteri härra, Luisteri härra andis meile käsu, seda meest wangi wõtta ja kodu tagasi tuua, sest et ta alaealise tütarlapsena ära põgenenud on, ja sest et ta pääst mitte päris korras ei ole, teate.

Bürgermeister. (ruttu ja pahaselt) Kes? ... Kes on siin käsuandja? Kes on siin bürgermeister, härra Luiters woi mina?

Kris. Aga härra bürgermeister... ma tohin ometi küll politsei abi tarwitada, kui mõni nõrgameelne ära on jooksnud!

Bürgermeister. Ei, mu härrad, seda ei tohi te mitte, mu härrad, mina olen siin bürgermeister ja mitte teie mu härrad. (Ringi waadates, närwilikult ja segaselt). Ja mis peab nüüd saama? Mis peab nüüd selle inimesega saama, kui ma küsida tohin? (Ühe ja teise poole pöörates). Mis see inimene kurja on teinud? ... Ja mis temast peab saama? ... Kes annab mulle seletust? ... Mis tähendab kõik see rahurikkumine siin? Kas ma saan nüüd wiimaks mõistlikka wastust?

Kuno. Aga härra bürgermeister, te tunnete seda isikut muidugi.

Bürgermeister. Ja muidugi, muidugi, ma tunnen oma kogukonna liikmeid väga hästi, - Siidipapp, nõnda nimetawad teda uulitsapoisid. Aga mis on see mees teinud? (Wihaselt häält tostes ja jalgu trampides). Mis see mees teinud? Ja mis peab temaga saama? Ma küsin wiimast korda. (Notarius patsudab talle ola pääle). Noh, kas saab juba?

Pr. B. v. Hees. (tõmbab teda käiksest). Härra bürgermeister, see mees on meie wennapoeg ja weresugulane. Meie tahame teda oma juurde majasse wõtta.

Fanny Hard. (tõmbab teda teisest käiksest). Ei, bürgermeister, mina olen kaks aastat ihu ja hingega tema eest hoolitsenud. Ma olen palukesed oma suust temale andnud, ta elab

minu juures...
Pr. B. v. Hees. Ja temaga käiakse siin halvasti
ümber ja jäetakse ta ilma ülewaatuseta.

Fanny Hard. Aga te ütlete ometi ise, et ta wa-
ba inimene on.

Bürgermeister. Aga mis see siis kõik nüüd
tähendab?... Mis peab see, jumala nimel, tä-
hendama!... Härra notarius, mis see tähen-
dab, kui ma paluda tohin?

Fanny Hard. Bürgermeistri härra, ta jääb siia.
Siin elab ta... siin on ta kodu.

Pr. B. v. Hees. Ei, härra bürgermeister. Meie ole-
me tema lähemad sugulased. Meie saame te-
ma eest paremalt hoolitsema. Tema koht on
meie juures.

Voorimees. Raiuge ta pooleks, bürgermeistri
härra, kummagile pool, nagu Saloman...

Notarius. Härra bürgermeister, laske see inime-
ne kord ise rääkida.

Bürgermeister. Oige, härra notarius. Rääkige
ometi ise kord, härra. Miks te siis ka
ise ei räägi, pägana pärast!

Ysbrand. (rahuliselt ja kõrgusega). Mis pean
ma ütleva?

Bürgermeister. Hm... hm... tja... mis te kurja
olete teinud... mis tarwis kõik see kära
ja kuhu te minna tahtsite?

Ysbrand. Mis ma kurja olen teinud? Neile ole-
wustele ainult seda, et ma neile lähedale
tuln. Ja see kõik on selle tarwis, et
mulle seda mõista anda. Ja kuhu ma minna
tahtsin? Ma küsin teie käest: olen ma wa-
ba mees?

Bürgermeister. (ringi waadates). On ta waba
mees, härra notarius? On ta waba mees?

Notarius. (õlasid kehitates). Nii palju kui
mina tean, ja.

Bürgermeister. Jah, teie olete waba mees, ütleb
härra notarius.

Ysbrand. Ja mis see teile siis õieti korda lä-
heb, kuhu ma minema pean? Tehke ruumi ja
laske mind oma teed minna.

Fanny Hard. Ei, ei! Jumal teab, mis õnnetus
sest woib tulla!

Kuno. See oleks andeksandmata.

Bürgermeister. (ühe päält teise pääle waadates). Tja, tja... tja... nüüd olen ma niisama tark kui ennegi.

Pr. B. v. Hees. Tule, mu armas wennapoeg Ysbrand ma woin sulle ainult wäga soowitada, et sa meiega kaasa tuled. Sul saab hää meie juures olema, nagu oma lapsel, parem kui..

Fanny Hard. Nagu ei oleks tal siin mitte hää siin olnud. Nagu ei oleks mina mitte tema eest hoolitsenud kui oma lapse eest, teie peaksite ainult ta aluspesu nägema, mis mina ja Betsy talle õmblesime... Tule, Ysbrand, ole nüüd mõistlik ja mine oma tuppa

Pr. B. v. Hees. Sa wõid rahul olla, armas wennapoeg, meie saame sinust paremini aru... Ja arusaamine on ju päääsi.

Ysbrand. (pilkawalt naerma pahwatades). Arusaama? Ja muidugi saama? Kätte saama, arwad sa küll!... Nagu kokk kana kätte saab, et tal kõri maha loigata ja siis tal suled wälja kiikuda. - nua hõiab ta oma seljataga warjul. - Kui kaua pean ma seda kaagutamist ja noogutamist weel kuulama? Teie arwate wist, et minu kannatus kunagi ei lõpe, sest et ma weel rusikat tarwitanud ei ole? Kas ma pean weel kauem oma kallal kakkuda laskma. Kas teie arwate, et igauks teist kõrgemal seisab, alandlikkuse hulluses kinni on? Ei, tõesti, asi ei lähe mitte alati nii kindlast kui Getsemanes ja Golgathal. Teie olete julgeks läinud, eks ole? sest saadik kui need õndsad unistajad seda õpetust kuulutasiwad, et wastu lüüa ei tohi. - Aga tõesti, on weel häid ja wagasid, kellele wastulöömine lõbu teeb, ja kes ennemine uhkelt surewad kui alandatult elawad. - Andke teed, ütlen ma teile, põlatud loomad! Ma olen juba liiga palju sonu raisanud. Ma saaksin seda ainult kahetsama. Tehke ruumi, ütlen ma weel kord, ja laske mind oma teed minna.

(Ysbrandist on kõik vähe eemale taganenud, nii et ta aia lähedale on jõudnud. Kuna teised poolringis tema ümber seisavad).

Fanny Hard. Pane wäraw kinni, Kuno, pane kinni! (Kuno paneb wärawa kinni ja jääb seisma. Kui Ysbrand seda näeb, wotab ta labida, mille ta äraminnes aianajale oli pannud).

Ysbrand. (metsikult wihaselt). Mis teie õieti arwate? Et tark mees mõni takukoonal on, kes ennast rahulikult läbitorgata laseb?— Ükski tung meie juures ei ole asjata, ka mitte wiha ja pahameel, niisama kui walg ja jänu.— Ja nüüd teete teie mind õnnelikuks, nagu ma aastaid ei ole olnud, sest et ma need metsikud koerad eneses wiimaks wabaks lasta wõin. Ha! Nüüd saan ma ometi silmapilk elada. Ma ei ole mitte pime, ma tean, millega mul tegemist on. Ma loon õrilase pesasse ja mind nõelatakse warsti pimedaks. Aga siis on kõigil mu tungidel wähemalt ükskord waba päew olnud. Sellega pean ma rahul olema. Lest, tee päält ära! mees! (Ta keerutab labidat õhus ja läheb Kuno poole. Naesterahwaste kisa. Teised mehed pörkawad hirmunult tagasi. Kuno kahwatab ära, hoiab aga ühe käega wärawat kowasti kinni, kuna ta teise käega labidat ära tõrjuda katsub. Ysbrand tombab wärawa lahti ja kuna Kuno labidat ta käest ära tahab wotta, tombab Ysbrand labida ja loob Kunole sellega pähe, nii et see maha langeb. Koik sünnib wäga ruttu. Naeste kowa kisa ja hädaldamine).

Fanny Hard. Oh jumal, oh jumal, Kuno, mu laps!
Bürgermeister. Edasi siis, mehed, wõtke ta kinni!

(Kordnikud kahtlewad, siis tungiwad nad ühes woorimehega Ysbrandile selja poolt kallale, wiskawad ta maha ja tõiwad ta kinni. Lesk Hard. ja Lore aitawad suure

kisa ja hädaldamisega Kuno üles ja sää-
wad ta korw-toolile istuna)

Fanny Hard. Ah sa armas jumal, sa armas ju-
mal, minu laps! Betsy, wett! Sidemete
kast, ruttu ometi wett, Antje, wett!

Kris. (Kuno pään waadates). Julgust, Kuno. Ta
minestab ära, ema... pange ta silmapil-
deguks seliti... nii. Antje, te teate ome-
ti, seda wäikest sideme kasti, mis toas
on, ja siis puuwillad... aga ruttu!

Kuno. (nõrga häälega). Ei ole tarwis, mul on
juba parem...

Kris. Noh - on aga tubli auk... Ja nüüd aita
silusasti, Lore. Siia, Betsy, hoia sina te-
ma pään, siis waatan ma kord järele. Kas
wett on? (Antje tuleb weega, rättidega
ja sidemetega)

Fanny Hard. Oh jumal, oh jumal, kas wäga paha
on? Kas ta sureb?... Oh jumal, minu laps,
ma ütlesin ju, ma ütlesin ju...

Kris. Ei ole nii paha, ta tuleb jälle meele-
märkusele... ei ema, - ei sure... on ainult
lihahaaw... jookseb küll natuke kowasti
werd, aga ei ole elukardetaw. - Hoia sina
kaussi, Lore, aga ära wärise, Kas kuuled?
Ja sina puuwillu, Betsy!

Fanny Hard. Jumalale tänu, jumalale tänu. See
on küll ilus... ja seda kõik selle hää
eest, mis talle tehtud... niisuguste ini-
mestega ei jõua küllalt ettewaatlik olla.
Jah, bürgermeisteri härra, seda saab nüüd
sellest... Eks ma ütelnud kohe, eks ma
ütelnud kohe, et õnnetus tuleb?

Bürgermeister. Tja, tja, tja... Proua Harden-
dop, see on kardetaw seisukord, õige kar-
detaw seisukord! Isegimoista saan mina
nüüd tarwilikka abinõusid käsile
wotma...

Fanny Hard. Jah, nüüd, kui wasikas peasegu ju-
ba ära uppunud.

Lore. (Suudleb Kuno). Ei, ei, nii halb ei ole
asi, wasikas elab weel, eks ole, Kuno? Ar-
mas Kuno! Puh! Oli see aga hirm! Missu-
gune jäle inimene, terwel cluajal ei

unusta ma seda ära.

(Ysbrand on wahepääl ülesetõusnud. Kä-ed on tal selja pääle köidetud).

Kordnik. Nüüd on ta meil käes, bürgermeisteri härra, kuhu teda nüüd wiia?

Bürgermeister. Tja, tja, siis aga kindla kohale pääle. (Lese Hardendopi poole). Kas te nüüd ka weel tahate, et ta siia majasse jääb, proua Hardendop?

Fanny Hard. Jumal hoidku mind, bürgermeisteri härra... mina ütlen ennast lahti, wõtke ta kaasa.

Bürgermeister. (härira ja proua B.v. Hees'i poole) Woi ehk soowivad need härrad oma weresugulast Amsterdami ühes wõtta.

B.v. Hees. (kes surma hirmus on olnud). Ei, ei, ei, tal on siin palju parem. Mis sa arwad, kallis?

Bürgermeister. Koh, siis aga edasi, mehed, siis aga kongi.

Woorimees. (pääd raputades). Ei tahaks uskudagi, päält näha nii päris nuustik, ja siis korraga niisugune kelm... Kas keegi härradest ehk soita ei soowi?...

Bürgermeister. Hää... sõitke aga teie wangi-ga. Ja kuidas haawaga lugu on?

Kuno. O, tänan, härra bürgermeister, mul on ju ba palju parem.

Notarius. Kas nüüd ei oleks mitte paras silmapilk, kus wastased perekonnaliikmed sündmuste mõjul mõnele ühisele otsusele tulla katsuksiwad?

(Juuresolijad ütlevad "ja" ja "ilus" ...
lükatakse toolid kokku. Kui kordnikud ja woorimees, isbrand nende wahel, ära hakkawad minema, ilaub Lise järsku rōdu pääle hoikab).

Lise. Is! Is! Onu Is! Kuhu sa lähed?
(Silmapilkne waikus. Ysbrand kääneb nōo, waatab südamlilikult Lisele otsa ja tostab siis silmad taewa poole, maha surutud nuuksumisega).

Fanny Hard. (läheb Lise juurde ja paneb käe).

talle suu pääle). St! Kas sa suu pead!...
Ja katsu, et sa tuppa saad, sina wallatu
laps...
Notarius. (istudes). Nii siis, minu härrad...
mull näitab, nagu ma teile juba ütlesin,
see silmapilk ühiseks nõupidamiseks ja
kokkuleppimiseks väga kohane olewat..
Kordnik. (Ysbrandile). Teele, söber!

E e s r i i e.

IV. W A A T U S.

Professori töötuba. Professor - sirge pika
-skaswuga mees, umbes wiiekümnewiie aastane,
meeldiw kõnewiis, peened elukombed. Kahar
-peaaegu walge juuks, siledaks põetud nägu
ja ilusad käed. Istub kirjutuse laua taga,
tema kõrwal Kris, Luister ja notarius Pam-
pel.

Professor. Ma usun, minu härrad, et ma nüüd
-küll kaunis täieliku ülewaate selle asja
-kohta olen saanud. See ei ole mitte iga-
-päewane asi, ja ma woin enesele hästi ette
-kujutada, härra Luister, et Teie kui noor
-arst sellega mitte hästi walmis ei saanud.

Kris. Ja muidugi härra professor, ja selle juu-
-res ei tohi te mitte unustada, et just pa-
-tiendi kurwa eluloo pärast nii väga raske
-oli essenziell - pathologilist külge acci-
-dentilisest lahutada.

Prof. Oige. Te tahate sellega ütelda, et teie
-mitte ära tunda ei suutnud, kuidas hinge-
-liselt terve inimene neissamades oludes
-ennast oleks awaldanud, eks ole?

Kris. Ja, ja, nii see on härra professor. Ja

päalegi võib ju ka päris terve psühe elu tingimiste läbi haigeks jääda, eks ole?

Prof. Ja muidugi, ja muidugi... aga siin oliwad ometi mitmesugused nähtused olemas, - ma nimetan muu seas weidrat ülikonda, - mis wilunud psühiatrit otsekohe haiguslise oleku pääle oleksiwad juhtinud.

Kris. Ja, aga teie ei tohi unustada, härra professor, et minu nou on chirurgiat eriteaduseks walida.

Prof. Muidugi, muidugi... ma ei tee teile ka mitte kõigewähematgi etteheidet, ... mõnigi spetsialist oleks niisugusel korral kimbatuses. Ka teie jaoks ei olnud ülesanne kerge, härra notarius.

Notarius. Ei, härra professor... meie säädused ei ole, mis waimuhaigetesse puutub, nii kui nii mitte küllalt selged ja praktilised, ja pääle selle weel kaks waenulikku perekonda, kes pärijale pea ühewõrra sugulased, - niisugustel kordadel on harilikult kõige parem, kui sõlm lihtsalt läbi raiutakse. - Kes kõige enne kohal on ja parema paiga saab, see läheb wõiduga.

Prof. See waene mees on ise sõlme läbiraiunud, eks ole?

Kris. Kahjuks ja, minu tulewase naesewenna külul.

Prof. Ah kes teab, kas see mitte õnn ei olnud, - nüüd on meil vähemalt selge tõendus. Haigewad on ometi paranemas?

Kris. Jumalale tänu, ja... ma wõtsin asja kohe oma kätte. Granin ei olnud mitte wigastatud, ainult pehmed kohad, ja päähaawad parandawad ju ruttu.

Prof. Niisiis, teie olete sellel arwamisel, härra notarius, et sääduslik perekonnaolude korraldamine kohe võib sündida, kui ma seletuse annan, et patient tõesti otsusewõimetu on ja oma ümbrusele kardetaw on.

Notarius. Jah muidugi, härra professor, aga kõige päält tahaksin ma teid paluda, iseäranis

selle pääle rõhku panna, kas haigus ajuti ne, parandataw on, woi aga päritud ja parandamata.

Prof. Hm..hm., päritud, parandamata - need mõisted ei kata üksteist mitte täielikul. Ja keeruline on ikkagi inimest täiesti parandamataks tunnista. - Aga ma saan teie nõuust aru, ja ma usun küll, et ma, kui mind mitte kõik ei peta, positiwse otsuse selle asja kohta woin anda.

Kris. Kas te olete patsiendi juba läbi katsunud, härra professor?

Prof. Ma olen teda kaua aega tähelepanna lasknud, ja arwan nüüd kaunis kindlasti teadwat, mis suguse haiguslise nähtusega meil siin tegemist on. Ja nüüd, mul on nõu, teda täna ise weel kord põhjalikult üle kuulata.

Kris. Ta ei lase ennast mitte kergesti üle kuulata.

Prof. (täie iseteadwusega naeratades). Hm, ja muidugi, ja muidugi, ma mõistan. Selle töö jaoks ei ole ka mitte igauks sünnis, see nõuab wäga peenet psühiatrilist tehnikat. Jätke see asi täiesti minu hooldeks.

Kris. Kas ma tohiksin sääl juures olla, see huwitaks mind wäga.

Prof. Ei, ei, see ei lähe, see rikuks, mul kõik ära. Aga teie jääge sinna kõrwale tuppa kahe talitajaga, et appi rütata, kui ma helistan. Niisuguste rahutute haigetega peab alati ettewaatlik olema. - Epileptilisi nähtusi ei ole te kunagi tähele pannud?

Kris. Esimesel ajal pääle onnetuse selle naesega on minu ämm teda mitu korda meele-märkuseta leidnud. Aga kas see epileptiline seisukord oli, ei woi ma ütelda.

Prof. Hm, so, so. - Ja nüüd, minu härrad, paluksin ma teid kõrwale tuppa astuda. Umbes tunni aja pärast woin ma teile lähemat ütelda. Härra notarius, - kellele pean ma oma seletuse siis ära andma? On patsiendi warandus ikka weel teie walitsuses all?

Notarius. Ja muidugi, pöörake aga, palun, minu

poole.

Kris. Teie teate ometi, härra professor, et te rahalikul sünda summa likwiderida wõite.

Prof. (tõrjuwa liigutusega). Ja, ja, ja, (ta helistab talitaja ilmub). Palun, juhtige need härrad sinna korwale tuppa ja siis tooge mulle härra de Raaf siia, teise klassi rahutute jaoskonnast.

Talitaja. Hää, professori härra. (Kris ja notarius pahemale poole ära).

Prof. Siis nägemiseni, minu härrad.

Prof. (talitajale). Ja pidage meeles, niikaua kui ma patiendiga räägin, olge teie selle ukse taga, (paremale poole näidates) ja

esimese helistamise pääle rutake siia, mõistate! Meie peame ettewaatlilikud olema

Talitaja. Wõite minu pääle julge olle, professori härra.

Prof. Ja ärge teatage teda mulle mitte kui patienti, waid kui härra de Raafi, kas kuulete?

Talitaja. Hää, professori härra.

Prof. (käib rahutult toas edasi-tagasi, kui talitaja läinud on ja räägib iseeneses)

See saab huwitaw olema. Waene mees on lootusetu, see on kindel, niipalju tean ma nüüd juba. Aga ma tahan kord katsuda, kui palju ma temalt kätte saan... ma tahan ometi kord näha, kuidas see mul õnnestab. (koputatakse) Sisse!

(Ysbrand astub talitaja saatel sisse)

Professor seisab kirjutuselaual ees, selg tema poole pöördud ja jääb mõneks silmapilguks nonda).

Talitaja. Härra de Raaf, professori härra.

Prof. (ilma et ümber waataks). Hää, andkeselle

härrale tool. Te wõite minna. (Talitaja sääb tooli kohale ja läheb ära)

Ysbrand wahib professorit tükk aega umbusklikult. Niipea, kui nad üksi on jäänud pöörab wiimane ennast järsku ümber ja waatab uuriwalt ja ühtlasi lahkul pilgul

Ysbrandile otsa. Vähe aja pärast ütleb ta tasa ja südamlikult).

Prof. Waene mees...waene,waene mees!... (Ysbrand vaatab talle kaheldes,küsivalt ja umbusklikult otsa. Ta jääb seisma).

Prof. Teie ei usalda mind?...ei ole ime,kõige selle järele,mis te läbi olete elanud. (Ysbrand jääb vaikides seisma).

Prof. Kas teie ei istuks? Ei,ei,ei ole tarwis. Aga siis ei istu mina ka mitte. Ma ei taha mitte,et teie kui süüdlane minu ees seisate,kuna mina istun ja kui kohtumõistja teid üle kuulan... (Ysbrand waikib imestanult,wõtab ühe tooli ja istub aeglaselt sinna pääle. Siis ütleb ta tasa just kui enesele).

Ysbrand. Mitte kohtu-mõistja?...Mitte süüalune?...Aga mis siis?

Prof. (ka istudes). Kas on siis inimesed teie vastu niisugused olnud,et teie mitte enam lahkuse ja häduse sisse ei suuda uskuda?

Ysbrand. Nii on inimesed minu vastu olnud.

Prof. Sellepärast ütelsin ma "waene mees - Mõnedel meie hulgast on elu kohutaw kare.

Ysbrand. Kas võite mulle ütelda mis-pärast?

Prof. Seda ei wõi ma kahjuks mitte. Ma woin ainult katsuda üksikutele,kes kõige raskemat on pidanud läbi elama,natuke kergendust muretseda.

Ysbrand. Kergendus?Wõite teie seda?- Ärge lubage ometi rohkem,kui te täita suudate. Ärge lubage parem siis midagi. Sest see on kõige karmim: lootust äratada mida mitte täita ei saa. See on kui fata morgana nõrkejale kõrberändajale.- Missugune on teie kergendus?... Käete,mina olen nii ära piinatud,et ma küsin,kus ma waikima peaksin.

Prof. Kergendus,mida mina pakkuda woin on kaastundmus,ja arusaamine teie kannatusest,on see,et ma teile wõimalust annan rääkida oma südant wälja puistata ja kõiki kokku kogunud kibedust wälja walada.

Ysbrand. Aga kas teie teate ka, kuidas meie tundelised loodud oleme?— Iga sõna, mis meie välja saadame ja mis mitte hääd wastuwõtmist ei leia, mis äratougatult meile tagasi tuleb, see tagasi oma peetmust meile enestele ja walab kõik oma wiha ja kibeduse meie päale välja. Iga sõna, mis arusaamatult tagasi tuleb, paneb maja põlema ja kihwtitab söögid ära

Prof. Arge kartke midagi, mina ise olen ka tundeliste hulgast. Minu juures ei leia ükski sõna kinnist ust, wõi õrnuseta wastuwõtmist.

Ysbrand. Ja, aga nad ei nõua mitte ainult lah-
tist ust, waid ka kaastuhdlikku wastust.
Ja nad tahawad, et neid kindlalt hoitaks.

Prof. Ma ei wõi mitte rohkem lubada kui au-
kartust raskelt kannataja wastu, täielist
diskretiooni ja sügawat laia arusaamist
kõige wastu, mis teistele ehk imelik ja
äratoukawa woiks paista.

Ysbrand. (tasa, sügawalt liigutatult). On see
tosi?— On see tosi? Kas ma siis ehk ome-
ti mitte ei peaks päris üksildane ole-
ma?

Prof. Ilm on suur ja rikas. Ei ole mitte
õige meelt ära heita. Woib wiletsasse
nurka sattunud olla, siis peab õppima pis-
ku arusaamise ja armastusega rahul olema.
Aga selle pärast mitte meelt ära heita.
Woib ju kõik weel häaks muutuda, ja siis
on kannatajal seda suurem rõõm.

Ysbrand. Ja, teie on õigus. Teie on õigus.
Ma olen ehk liiga uhke, liig tormiline
õlnud. Kui rahulik ja kannatlik oldakse,
siis woib armastust igalpool leida ja
sellega rahul olla.

Prof. Kui see on, nu sõber. Kas te ei tahaks
nüüd mulle midagi sellest jutustada, mis
te kannatanud olete.

Ysbrand. Kas teie usute, et ma seda siis pare-
mini mõistan ja ärakanda suudan?

Prof. Ja kuidagi. Selleks on ju sõnad olemas,

ei. Et meie raskustele kord terawalt silma
waataksime ja siis neist kindlamini kin-
ni haaraksime.

Isbr. Kujutage enesele nüüd kord ette, kuidas
minu seisukord ilmas on olnud. Kõik ini-
mesed räägiwad, räägiwad, räägiwad... see
näib neile meeldiwat... Kui nad ainult
Sikola kuulewad. Mulle on see kole, päris
piin. Mina ei saa rääkida. Kui ma midagi
ütlen, siis teen ma seda ainult, et teed
küsida, teed küsida selle poole, mida ma
ülekoige, mida ainuüksi ihaldan. - Sinna
tahan ma... Muidugi ei saa ma sellele ni-
me anda, seda ei saa keegi. - Aga Teie te-
ate ometi, mis ma arwan, eks ole?

Prof. Ja muidugi, ma tean, mis Te arwate.

Isbr. Ja nüüd on see mulle wäljakannatamata,
wäljakannatamata, kui ma näen, et minu
ümber kõik nii teewad, kui ei tunneks
nad seda mitte, mis ma kätte saada tahan.
Kui ma neid siia ja sinna jooksmä näen,
ja kuulen, kuidas nad tühje häüli räägi-
wad, ja kui nad nõuawad, et ma sedasama
tegema pean. - Ja sägedasti paistab mulle,
nagu tahaksiwad nad kõik minuga kaasa
tulla, ja siis jälle, nagu ei teaks mitte
ükski inimene sellest. Ja kord nimetawad
nad seda wooruseks ja siis jälle patuks,
ja kord jumalaks ja siis põrguks, kord
kauniduseks ja siis hukatuseks... Ja ma
tunnen seda ometi kindlasti ja mulle ei
muutu see ialgi... Te mõistate mind ome-
ti?...

Prof. Ja, ma mõistan Teid, ma mõistan Teid,
jutustage edasi.

Isbr. Ma tean wäga hästi, et ükski neid asju
ei mõista wõi ei usu. - Minu tõug on liig
töores. materialistlik, hingeline peensus
ei saa sääl mitte wõrsuda. Aga mõtelge
ometi, missugune minu elu oli, kui ainuke
walgus kustus, ja kui see päewast päewa
korduw tühjuse ja alatuse piin, hirmus
piin minu ümber algas. Iga pilk neilt
inimestelt, iga liigutus, iga sõna tungis

minusse nagu tuline nõel, sest kõik see
kaldub sellest eemale, mida mina ihaldan,
ja kõik, mis ma teen, et sellele läheneda,
see pahandab neid. Ja kui nad mulle päris
wõerad oleksiwad, siis oleks see mulle
ükskõik, aga nad on minu omaksed ja ma
tunnen ka nende pahameelt ühes omaga.

Prof. See oli küll iseäranis Teie ülikond,
mis neid pahandas, eks ole?

Ysbr. Ah, kuidas võib mulle seda keelata? Need
on mälestused sellest, kes mulle kõige
armsam oli. Ta nägi mind häameelega nii
ja ma tahan parem tema meelega järele olla
kui kõigi teiste meelega järele. Kellele
ma siis sellega kahju teen? Kellele?

Prof. Ja, inimesed on niisugustes väiksetes
asjades korra väga waljud ja halastamata.
Teie teate ometi, et mõne linnutõu hul-
gas natuke iselaadi sulgedega eksempla-
rini halastamata taga kiusatakse.

Ysbr. Kui see tõsi oleks, kuidas oleksiwad
siis uued tõud areneda wõinud?

Prof. (naeratades)

Ja, aga kui need erandid
wastu pidada suudawad?

Arwate Teie seda suutwat?

Ysbr. (kurwalt). Ma ei tea mitte. Mul ei ole
mingit andi antud iseennast maksma pan-
na. Seda nimetatakse wooruseks, alandlik-
kuseks, aga see on needmine. Ma usun, et
see ongi mis mind äraneedinud on.

Prof. Aga see ei ole ometi alandlik, kui pä-
ris teisiti elatakse ja riides käidakse
kui kõik teised, see tõendab ikkagi tea-
tud julgust.

Ysbr. See tõendab ainult, et ühele armastuse-
le truim oldakse, kui mitmele teisele.
Aga igat julgust wabandatakse. Kui ta
ainult suur küllalt on, siis kummarda-
wad teised. Ainult väiksed julgused ära-
tawad wiha ja wastupanekut. Mina ei ole
mitte walitsushimuline küllalt, see on
minu needmine.

Prof. Teie meelega on küll enamasti raske

aga ja rusutud, eks ole?

Ysbr. (imestanult). Enamasti raske?... Mis see tähendab? Ma tunnen sadasid raskeid meeleolusid, igauks isesugune, mõned jälgid allteiseid joowastawalt ilusad.

Prof. Ma arwan sellega, et igapäewast, normalset, lõbusat meeleolu Teil küll kuna hooigi ei juhtu olema.

Ysbr. Jumalale tänu, ainult väga harwa.

Prof. (paberile tähendusi tehes). Hm, hm, Jumalale tänu, ainult väga harwa.

Ysbr. Ma ei wiika ja ei karda midagi nii, kui igapäewset, normalset, lõbusat meeleolu, sest ta wiib mind kaugele, kaugele ära igatsetawast. Aga on olemas sura- ja raskemeelsus ja elaw. Ja surnud on kole, kole, kole... elaw aga tähendab kõige kõrgemat onne ja kõige suuremat õndsust, milleni minu waene hing tõusta suudab.

Prof. Hm, hm... Kas Te tunnete ennast ka wahel teistest inimestest kõrgemal seiswat?

Ysbr. Mii õiglane on Jumal küll, et ta üli suurte piinade kõrwal ka üli suuri rõõmusi annab. Ja, mitte keegi, mitte keegi ei suudaks seda kirjeldada, mis ma tunnen, kui ma üksi olen tuule ja pilwedega ja sinise taewaga... Siis on koguni jaheda tuuleõhu silitamine nü nina soor- metes õnn, ja minu silmadele on õndsus waadata, kuidas pilwed kujunewad. Siis on kõik pahameel kadunud, sest et ma tunda julgen, et ma lõpmata rohkem wäärt olen, kui see, mis mind pahandas.

Prof. (ülestähendates). Lõpmata rohkem wäärt olen... hm! hm!

Ysbr. Aga ka inimeste hulgas wõiksin ma weel maitsta. Oleks tänamata, kui ma seda unustada tahaksin. Mul on wäike sõber, kes mulle palju hääks teeb. Ta on targem kui kõik täiskaswanud, keda ma tunnen, -

aga ta on selle eest ka kallilt pidanud maksma-wigase kehaga. Tema küsimised on minu rõõm, ta küsib targemalt, kui kõik maailma targad wastata suudaksiwad.

Prof. Aha! See on väikene Lise, eks ole?

Isbr. Ja. - O, et Te mulle teda tagasi tahate anda, see on suurem häätegu, kui Te ial ühele inimesele teha olete suutnud. Waba õhk, tuul, lilled, wäljad, pilwed... ja lapse puhtad küsimised... see on kõik, mille järele ma igatsen. Siis on mulle küllalt et oma waikset teed käia.

Prof. (natuke kaastundlikult). Hm, hm... ja!

Isbr. Ka wihas on rõõm, ma ei teadnud seda mitte. Kui ma seda ennem oleksin teadnud! O needmine, et igatsetawast end tagasi lastakse hoida igawese kõnelemisega, kõnelemisega, kõnelemisega. - Ma olen kõik need tungid ära lämmatanud, kuni nad pea-aegu suriwad - sest et neid metsloomadeks söimati. - Aga siis jääb järele ainult õue täis surnukehasid, talli täie hästi õpetatud hobuste asemel. Metsloomi peab taltsutama, aga mitte surmama. Ja kes neile kunagi priiust ei anna, see halvab ja tapab neid... Oh, wihas on õnn. Oleksin ma seda ennem teadnud!

Prof. (kaheldes). Hm, ja, aga ometi väga lühike ja kardetaw õnn.

Isbr. Ei, sellele järgnes õnnistus. Minu saatjad kiitsiwad seda hääks.

Prof. (kirjutades) Saatjad?

Isbr. Ja. - Arwate ehk, et meie, wäiksed loomakesed, maailma kirbud, meie maatäiad siin laial maal walitseme? Hahaha... Ei, see naljakas inimlik illusion on minust, Jumalale tänu, juba ammu lahkunud. Kas Te weel nende kärjemesilaste soost olete kes usuwad, et nad iseenesele korjawad? Missugune kõrkus! Need meie wäiksed pääd peaksiwad kõige kõrgema mõistuse piir olema?... Aga ei, seda teab juba wäike

Lise paremini. Aga mis mõtted neil meiega on, kust nende hakkamist ja tegu ära tun-
ma peab... millal nad hää poole juhiwad
ja millal hoiatawad... kuidas nad üksteist
toetavad ja vastu töötavad... Kui palju
võimu neile antud on... ja kuidas kõige
skõrgem võim neid juhib, neile vabadust
annab, neile kitsendusi teeb... Ja, need on
etähtsad küsimused ja kole on, et minul
tühtgi teist inimest ei ole, pääle selle
haige lapse, kes mind aitab, mitte küsi-
musi wastata, waid neid üles seada... O,
kord, kordleidsin ma ühe. Ja see tegi uk-
sused lahti, ja see teadis kõik, niisama
hästi kui mina, ja meil ei olnud tarwis
palju teineteisega rääkida, wähe sõnu
ainult, ja siis kasvasime üheskoos wal-
guse poole ja meie hinged awanesiwad, ja
meie olime lilled ja päiksed ja maail-
omad... o Diotina, Diotina! (Kuuldub tasa-
ne muusika. Ysbrand kuulatab. Professor
ei lase kuidagi wiisi märgata, et ta ni-
dagi kuuleb). Kas kuulete? Kas kuulete
teda?

Prof. Kuulete Teie midagi? Mida Te siis kuu-
lete?

Ysbr. Kas Te Diotinat ei kuule?

Prof. Kes see on? ja kuidas Te teda kuulete?
(kirjutab paberile).

Ysbr. (ondsalt kuulatades). Ah, kuulge ometi..
kord on see muusika, siis jälle temaise.

Prof. (saab aru, aga ei kuule midagi). Ah nii,
muusika! Te kuulete muusikat?

Ysbr. Ja muidugi. Aga Teie kuulete ometi ka,
kuulake siis ometi! (muusika kostab sel-
gesti).

Prof. (Kerge kaastundmuse liigutusega) Ja
muidugi, ja muidugi, muusika. Kas Te tih-
ti seda kuulete?

Ysbr. Ja. Tema surmast saadik. Kui ma rahu-
lik olen ja waikne, muidu mitte.

Prof. Kas Te teda wahel ka näete?

Ysbr. Ja, öösel... kui dæmonid ära on.

Prof. Aha!... Dæmonid. (Teeb märkuse paberile)
Teie palwetate küll palju, eks ole?

Ysbr. Palju?... Nii palju armu mulle antud
ei ole. Aga ma palwetan nii tihti kui
saan. Meil õnnestab see nii harva, eks
ole, et me palwetada võime. Mul läheb see
ainult weel unes korda.

Prof. Unes? Palwetate Teie unes?

Ysbr. Ja, kas see tund ei wii meid kõige
hõlpsamalt jumalate lähedale, kui kõik
meeled magawad.

Prof. Jumalate? Usute Teie siis palju juma-
laid?

Ysbr. Arwaste Teie ehk, et ilm tühi on? Tühi-
kõik see lõpmata suur ruum kõigewägewama
ja meie wahel? Missugune kõrkus!

Prof. Ja kas need jumalad ennast Teile il-
mutawad?

Ysbr. Kas meil siis maa pääl mõni teine
ülesanne on kui see, et nende ilmutusi
kannatlikult mõistma õppida.

Prof. (Kui keegi, kes küllalt teab). Hm... ja...
seega lopetame siis täna.

Ysbr. (waatab talle tükk aega kohkunult otsa)
Mis?!

Prof. Ma tahan sellega ütelda, et täna juba
küllalt oleme rääkinud.

Ysbr. (metsiku hirmuga). Küllalt rääkinud? Mis
Teie sellega arwate? Kas sellega kõik
lõpetud on?... Kas Te tahate sellega
ütelda, et ma jälle... jälle tagasi pean...
sinna?

Prof. Ja, mu sõber, see on praegu...

Ysbr. Aga mis see siis kõik tähendas? see
lahkus, see arusaamine, see soow aidata?..

Kas Te tahate mind jälle kinni panna?..

Jumala taewast minult jälle ära wõtta?

ja seda last... ainukest inimest, kes mind
troostib? Kas wiite mind jälle tagasi...
sinna?..

Prof. Ja, mu sõber, seda pean ma kahjuks tege-
ma.

Ysbr. Peate Te seda tegema?... (Koleda wiha-
kisaga) Ah! Sina salalik loom!... Kas sa
mind nii petsid!... (tormab professori
kallale, see helistab sel silmapilgul,
kui Ysbrand ta korisse kinni hakkab.
Kolm talitajat ja Kris Luiters tormavad
sisse ja wõtawad Ysbrandi kinni).

Ysbr. Oo... Oh ma äraneetud soge! Et ma en-
nast jälle petta lasksin, et ma jälle
kawalate linnupüüdjate wõrku sattusin.
Ah! Ta moistwat kõik, ta saawat kõigest
aru... ta olewat tundelik, olewat inimene.
Saatan on ta!... Dämon, kole elukas ka-
walate meelitustega ja magusa häälitse-
misega... o! o! o! et ma teda ära kägista-
da ei saanud! Et ma oma magusale wihale
mitte ennem wabadust ei andnud... Taga-
si pean ma, tagasi sinna põrgusse, ...
tagasi sinna, kus hullumeelsus hirwitab.
Kus tume raskemeelsus waewleb ja hirmu-
taw waimupimestus pilkawalt naerab. Ära
jumala waba taewa alt, ära lindude lau-
lu lähedalt, lehtede kohina, kirjude lil-
lede hulga... wärske õhu ja wabade pil-
wede juurest... Ära selle lapse juurest,
minu ainsa troosti juurest inimeste
hulgas... oma magusalt kõlawa küsimise-
häälega, mis armsanalt kõlab kui üksigi
laul... O, o! Wälja imenud on mind see
vampyr... Kõik minu südamlikud sõnad,
kõik mu sooja tundmuse on ta minult
ära riisunud... Kõik minu õrnad awaldused,
minu sügawam, püham tunne... pilkeks, hä-
biks, naeruks! Ja nagu tühi kest, nagu
wereta nahk heidetakse mind tagasi hul-
lude kongi... O, O, halastust! minu Jumal!
(Ta langeb nuutsudes professori ette
polwili). O armu, armu! Sa kawal, aga wä-
gow elukas, ma annan järele... sa oled
wägewam olnud kui mina... sa oled wõitnud,
wõitnud... wõta minu häbi, wõta minu a-
landus... ma tunnistan, et ma kaotanud
olen... Aga halasta, heida armu, anna mul-

edle Jumala taewas tagasi... ära tõuka
minid jälle hullumeelsuse põrgusse! Hä-
lastust! Halastust!

Prof. (jäakülmalt, talitajale märku andes).
Küllalt. Niige haige esiteks weel rahu-
tute jaoskonda.

Ysbr. (ennast kokkuwõttes). Küllalt.
(Ta läheb aeglaselt talitajatega ära.
Maheajal on notarius sisse astund. Kris
õn väga närwilik).

Prof. (Krisi ja notariuse poole). Istuge, mu
härrad. - Jah, niisuguste juhtumistega
peab harjunud olema, wilumata inimeste
pääle mõjuwad nad ikka äritawalt. Istu-
geikui ma paluda tohin. Mul on nüüd woi-
malik oma otsust Teile anda... ja nimelt
täiesti Teie soovijärele. (Ta istub
laua juurde, wõtab tinti ja paberit).

Ysbr. (ära minnes). Sinu kätte, Jumal, sinu
kätte minu waim!

(L E S I I E)

